

Study Circle Career Development Institute

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा (गट ब)/(गट क) मुख्य परीक्षा २०२३

पेपर क्रमांक – २ : सामान्य क्षमता चाचणीसाठी उपयुक्त प्रश्नसंग्रह

(६) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परीक्षा २०२३

माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ घटकावर प्रश्न असणाऱ्या परीक्षा

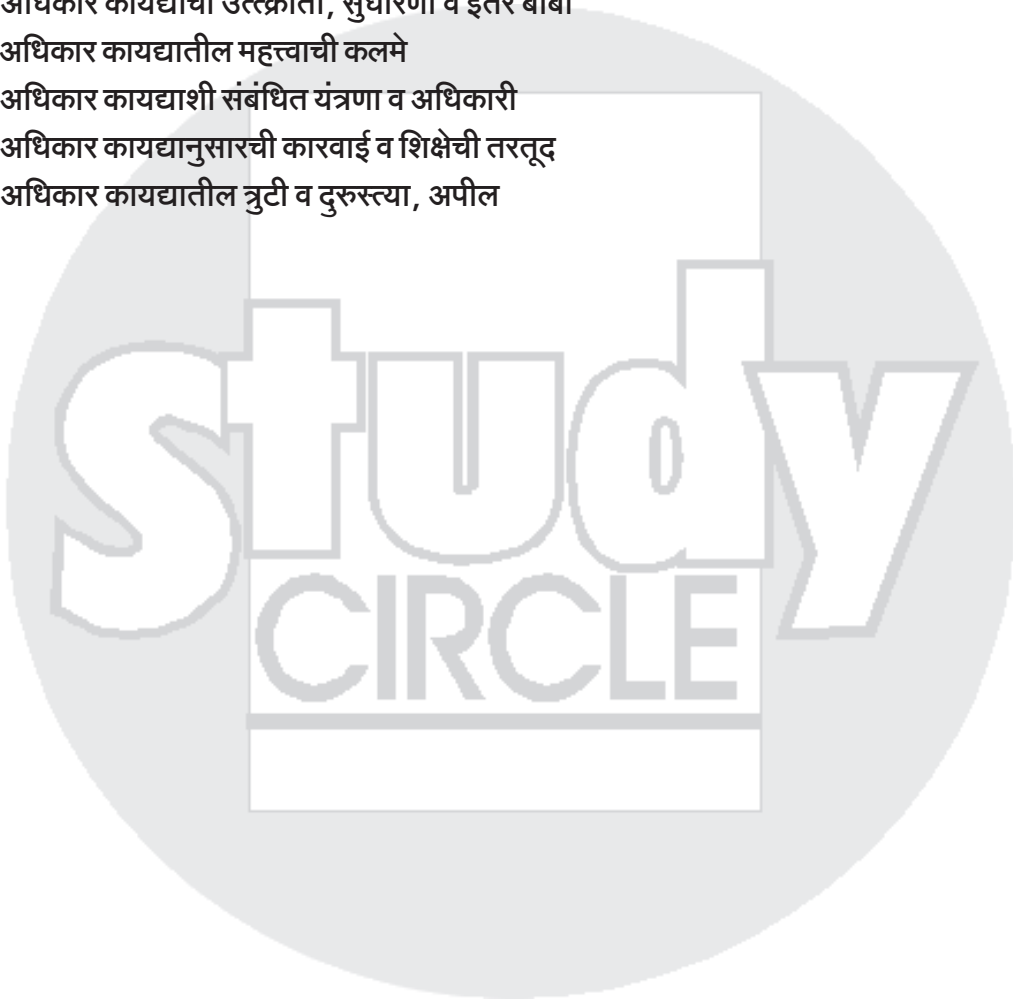
- १) सहायक रासायनिक विश्लेषक चाळणी परीक्षा, १९ जानेवारी २०२३
- २) दंत शल्यचिकित्सक चाळणी परीक्षा, २०२३
- ३) मुख्य प्रशासकीय अधिकारी चाळणी परीक्षा २०२३
- ४) सहायक मत्स्य आयुक्त चाळणी परीक्षा २०२३
- ५) राज्यसेवा मुख्यपरीक्षा पेपर्स १ ते ४, २०२३
- ६) महाराष्ट्र गट क मुख्य परीक्षा पेपर १, २००३
- ७) फार्मासिस्ट, वैद्यकीय महविद्यालये चाळणी परीक्षा २०२३
- ८) सांख्यिकी अधिकारी, सार्वजनिक आरोग्य चाळणी परीक्षा २०२३
- ९) कायदा अधिकारी, नगरनियोजन चाळणी परीक्षा २०१३
- १०) सहायक संचालक, नगरनियोजन चाळणी परीक्षा २०२३
- ११) सहायक कायदेशीर सल्लागार/अव्वर सचिव, नगरनियोजन चाळणी परीक्षा, २०१३
- १२) नगरनियोजन अधिकारी चाळणी परीक्षा २०२३
- १३) लिपिक टंकलेखक (मुख्य) परीक्षा, १२ फेब्रुवारी २०२३
- १४) दुय्यम निरीक्षक राज्य उत्पादन शुल्क (मुख्य) परीक्षा २०२३
- १५) कर सहायक (मुख्य परीक्षा) ४ मार्च २०२३
- १६) उद्योग निरीक्षक, गट क (मुख्य) परीक्षा, ११ मार्च २०२३
- १७) सहायक आयुक्त (औषधे) चाळणी परीक्षा, १७ मार्च २०२३
- १८) सहाय्यक (विधी) चाळणी परीक्षा, १७ मार्च २०२३
- १९) कनिष्ठ भूवैज्ञानिक चाळणी परीक्षा, १७ मार्च २०२३
- २०) कार्यकारी अभियंता (विद्युत) चाळणी परीक्षा, २० मार्च २०२३
- २१) उपअभियंता (विद्युत-यांत्रिकी) चाळणी परीक्षा, २० मार्च २०२३
- २२) महाराष्ट्र वनसेवा मुख्य परीक्षा, १६ एप्रिल २०२३
- २३) महाराष्ट्र अराजपत्रित गट ब व क सेवा, संयुक्त पूर्वपरीक्षा, ३० एप्रिल २०२३
- २४) महाराष्ट्र अभियांत्रिकी (सिव्हिल) मुख्य परीक्षा, २३ एप्रिल २०२३
- २५) उपसंचालक आरोग्यसेवा चाळणी परीक्षा, १२ मे २०२३
- २६) महाराष्ट्र अभियांत्रिकी (विद्युत) मुख्य परीक्षा, १३ मे २०२३
- २७) महाराष्ट्र कृषीसेवा मुख्य परीक्षा, १३ मे २०२३
- २८) उपसंचालक औद्योगिक सुरक्षा चाळणी परीक्षा, १६ मे २०२३
- २९) महाराष्ट्र राजपत्रित नागरी सेवा संयुक्त पूर्वपरीक्षा, ४ जून २०२३
- ३०) वैद्यकीय अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ जुलै २०२३

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब)/(गट क) २०२३

पेपर क्रमांक - २ : सामान्य क्षमता चाचणी

(६) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५

- १) माहिती अधिकार कायद्याची उत्क्रांती, सुधारणा व इतर बाबी
- २) माहिती अधिकार कायद्यातील महत्त्वाची कलमे
- ३) माहिती अधिकार कायद्याशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ४) माहिती अधिकार कायद्यानुसारची कारवाई व शिकेची तरतूद
- ५) माहिती अधिकार कायद्यातील त्रुटी व दुरुस्त्या, अपील

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब) / (गट क) २०२३

पेपर क्रमांक - १ : मराठी व इंग्रजी

१) मराठी भाषा (५०)

- (१) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह / १५
- (२) वाक्यरचना / १३
- (३) व्याकरण / १२
- (४) म्हणी व वाक्प्रचार (अर्थ व उपयोग) / ५
- (५) उतान्यावरील प्रश्नोत्तरे / ५

(२) इंग्रजी भाषा / ५०

- (6) Common Vocabulary / 10
- (7) Sentence Structure / 20
- (8) Grammar / 10
- (9) Use of Idioms and Phrases / 5
- (10) Comprehension / 5

पेपर क्रमांक - २ : सामान्य अध्ययन व बुद्धिमापन चाचणी

- १) सामान्य बुद्धिमापन व आकलन / १०
- २) चालू घडामोडी - जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील / १०
- ३) अंकगणित आणि सांख्यिकी / १०
- ४) अ) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ / ५
ब) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क, २०१५ / ५
- ५) भारतीय संघराज्य व्यवस्था, राज्यघटना, स्थानिक स्वराज्य व्यवस्था, कार्यकारी मंडळ, न्यायमंडळ, विधीमंडळ / १५
- ६) अ) भारताचा व महाराष्ट्राचा भूगोल / १०
ब) पर्यावरण / ५
- ७) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान / १५ -
अ) भौतिकशास्त्र (फिजिक्स) / २
ब) रसायनशास्त्र (केमिस्ट्री) / २
क) प्राणीशास्त्र (झूलॉजी) / २
ड) वनस्पतिशास्त्र (बॉटनी) / २
इ) दूरसंवेदन, हवाई व ड्रोन छायाचित्रण, भौगोलिक माहिती प्रणाली व त्याचे उपयोजन / २
फ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान / ५
- ८) अर्थव्यवस्था व नियोजन, विकास विषयक अर्थशास्त्र आणि कृषी / १५
१) समग्रलक्षी अर्थशास्त्र, विकास विषयक अर्थशास्त्र / ६
२) भारतीय अर्थव्यवस्था आणि कृषी / ९

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब)
Maharashtra Non Gazetted Services Main Examination (Group B)

-: परीक्षा योजना :-

प्रश्नपत्रिकांची संख्या - दोन

पेपर क्र.-१ - २०० गुण

पेपर क्र.-२ - २०० गुण

एकूण - ४०० गुण

शारीरिक चाचणी व मुलाखत - केवळ पोलीस उप निरीक्षक पदाकरीता

(शारीरिक चाचणी - १०० गुण, मुलाखत - ४० गुण)

पेपर क्र. व संकेतांक	विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
१ (सांकेतांक १०६२)	मराठी	५०	१००	बारावी	मराठी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
	इंग्रजी	५०	१००	पदवी	इंग्रजी		
२ (सांकेतांक १०६३)	सामान्य अध्ययन व बुद्धिमत्ता चाचणी	१००	२००	पदवी	मराठी व इंग्रजी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी

नकारात्मक गुणदान -

१) प्रत्येक चुकीच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/ कमी करण्यात येतील.
२) एखाद्या प्रश्नाची एकापेक्षा अधिक उत्तरे दिली असल्यास अथवा ज्या उमेदवाराने उत्तरपत्रिकेत पूर्ण वर्तुळ चिन्हांकित केले नसेल अशा प्रश्नाचे उत्तर चुकीचे समजण्यात येऊन त्या प्रश्नाच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/कमी करण्यात येतील.
३) वरीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अवलंब करताना एकूण अंतिम गुणांची बेरीज अपूर्णाकात आली तरीही ती अपूर्णाकातच राहिल व पुढील कार्यवाही त्याच्या आधारे करण्यात येईल.
४) एखाद्या प्रश्नाचे उत्तर अनुत्तरित असेल तर, अशा प्रकरणी नकारात्मक गुणांची पध्दत लागू असणार नाही.

-: अभ्यासक्रम :-

पेपर क्रमांक - १ - मराठी, इंग्रजी या विषयामध्ये खालील घटक/ उपघटकांचा समावेश असेल.

अ.क्र.	विषय
१	मराठी :- सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
२	इंग्रजी :- Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, use of Idioms and phrases & their meaning and comprehension of passage.

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट क)
(सहायक मोटार वाहन निरीक्षक पद वगळून अन्य पदांकरीता)

Maharashtra Non Gazetted Services Main Examination (Group C)
(All posts excluding Assistant Motor Vehicle Inspector Post)

-: परीक्षा योजना :-

प्रश्नपत्रिकांची संख्या - दोन

पेपर क्र.-१ - २०० गुण

पेपर क्र.-२ - २०० गुण

एकूण - ४०० गुण

पेपर क्र. व संकेतांक	विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
१ (सांकेतांक १०६४)	मराठी	५०	१००	बारावी	मराठी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
	इंग्रजी	५०	१००	पदवी	इंग्रजी		
२ (सांकेतांक १०६५)	सामान्य अध्ययन व बुद्धिमत्ता चाचणी	१००	२००	पदवी	मराठी व इंग्रजी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी

नकारात्मक गुणदान -

१) प्रत्येक चुकीच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/ कमी करण्यात येतील.
२) एखाद्या प्रश्नाची एकापेक्षा अधिक उत्तरे दिली असल्यास अथवा ज्या उमेदवाराने उत्तरपत्रिकेत पूर्ण वर्तुळ चिन्हांकित केले नसेल अशा प्रश्नाचे उत्तर चुकीचे समजण्यात येऊन त्या प्रश्नाच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/कमी करण्यात येतील.
३) वरीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अवलंब करताना एकूण अंतिम गुणांची बेरीज अपूर्णाकात आली तरीही ती अपूर्णाकातच राहिल व पुढील कार्यवाही त्याच्या आधारे करण्यात येईल.
४) एखाद्या प्रश्नाचे उत्तर अनुत्तरितअसेल तर, अशा प्रकरणां नकारात्मक गुणांची पध्दत लागू असणार नाही.

-: अभ्यासक्रम :-

पेपर क्रमांक - १ - मराठी, इंग्रजी या विषयामध्ये खालील घटक/ उपघटकांचा समावेश असेल.

अ.क्र.	विषय
१	मराठी :- सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
२	इंग्रजी :- Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, use of Idioms and phrases & their meaning and comprehension of passage.

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब)/(गट क) २०२३

पेपर क्रमांक – १ : मराठी व इंग्रजी सविस्तर अभ्यासक्रम

१) मराठी (५०)

(१) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह / १५

- १) समानार्थी शब्द-विरुद्धार्थी शब्द
- २) शब्दार्थ-संज्ञांचे अर्थ
- ३) शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द
- ४) शब्दव्युत्पत्ती - तत्सम / तद्भव
- ५) देशी / भारतीय / परभाषेतील शब्द
- ६) शब्दसिद्धी - सिद्ध शब्द / धातू
- ७) उपसर्गघटित शब्द
- ८) प्रत्ययसाधित शब्द - कृदंत - धातू साधित / तद्धित - शब्द साधित
- ९) अभ्यस्त शब्द - पूर्णाभ्यस्त / अंशाभ्यस्त / अनुकरण वाचक
- १०) अलंकारिक / सामासिक / ग्रामीण व नागरी शब्द
- ११) शब्दार्थ न जुळणारा शब्द, पर्यायी शब्द / पर्यायी नसलेला शब्द
- १२) विविधार्थी एक शब्द
- १३) संदर्भ शब्द रिकाम्या जागी निवडणे
- १४) शब्दांचे शुद्धलेखन - शब्दाचा प्रकार, जोडशब्द
- १५) लिपी, शब्दशक्ती/शब्दांचे काव्यगुण

(२) वाक्यरचना / १३

- १) वाक्याचे पृथक्करण - उद्देश व उद्देशविस्तार, विधेय व विधेयविस्तार
- २) वाक्य संश्लेषण व वाक्यनिर्मिती
- ३) वाक्यातील कर्ता व कर्म
- ४) कर्तरी प्रयोग, कर्मणी प्रयोग
- ५) भावे प्रयोग, नवीन प्रकार
- * वाक्यरचनेनुसार प्रकार व रूपांतर
- ६) केवलवाक्य, मुख्य आणि गौण वाक्ये
- ७) संयुक्तवाक्य व वाक्य रूपांतर
- ८) मिश्रवाक्य व वाक्य रूपांतर
- * अर्थावरून प्रकार व वाक्य रूपांतर
- ९) होकारार्थी, नकारार्थी व वाक्य रूपांतर
- १०) प्रश्नार्थक व वाक्य रूपांतर
- ११) उद्गारवाचक, आज्ञार्थी व वाक्य रूपांतर
- १२) वाक्यातील काळ आणि आख्यात
- १३) योग्य विरामचिन्हांचा वापर

(३) व्याकरण/१२

- १) वर्णाक्षरे व शब्दांच्या जाती
  - १) वर्णाक्षर व मूलध्वनी
  - २) स्वर
  - ३) व्यंजन
  - ४) अनुनासिके
  - ५) वर्णरचना
  - ६) जोडाक्षर
  - ७) शब्दांच्या जाती
- २) नाम व नामाचे प्रकार
- ३) सर्वनाम
- ४) विशेषण
- ५) क्रियापदांचे प्रकार, रूप व धातुसाधिते
- ६) क्रियाविशेषण व शब्दयोगी अव्यय
- ७) उभयान्वयी व केवलप्रयोगी अव्यय
- ८) सामान्यरूप व विभक्ती
- ९) लिंग व वचन
- १०) संधी व समास
- ११) अलंकार, वृत्ते, पद्यरचना - काव्य/ओव्या
- १२) वाङ्मयीन इतिहास व भाषिक सामान्यज्ञान

(४) म्हणी व वाक्प्रचार (अर्थ व उपयोग)/५

- ४१) म्हणीचा योग्य अर्थ
- ४२) वाक्प्रचाराचा योग्य अर्थ
- ४३) योग्य अर्थाची म्हण/पर्यायी म्हण निवडणे
- ४४) पर्यायी वाक्प्रचार
- ४५) म्हणीचा/वाक्प्रचाराचा वाक्यात उपयोग

(५) उतान्यावरील प्रश्नोत्तरे/५

- ४६) उतारा क्र.१ प्रश्न क्र.१
- ४७) उतारा क्र.१ प्रश्न क्र.२
- ४८) उतारा क्र.१ प्रश्न क्र.३
- ४९) उतारा क्र.१ प्रश्न क्र.४
- ५०) उतारा क्र.१ प्रश्न क्र.५

(२) इंग्रजी / ५०

(6) Common Vocabulary /10

- 51) Synonyms / Homonym
- 52) Antonyms
- 53) One Word substitution
- 54) Meaning / Wrong meaning of words, underlined words
- 55) Correct spelling
- 56) Names for groups/collection
- 57) Use of correct word
- 58) Word formation / Construction / building
- 59) Confusing words & Full form
- 60) Fill in the blanks

(7) Sentence Structure /20

- 61) Types of sentences - structure
- 62) Types of sentences - meaning
- 63) Types of clauses
- 64) Question tags and Interrogative sentences
- 65) Grammatically Correct sentence
- 66) Grammatical error part
- 67) Punctuation
- 68) Direct - Indirect Speech
- 69) Active & Passive Voice
- 70) Degrees
- 71) Transformation
- 72) Completion of clauses
- 73) Meaning of sentence
- 74) Sentence completion
- 75) Sentence construction
- 76) Types of sentences - structure/meaning
- 77) Types of clauses
- 78) Grammatically Correct /error part/Punctuation
- 79) Direct - Indirect Speech
- 80) Active & Passive Voice

(8) Grammar /10

- 81) Types and use of Noun, Pronouns
- 82) Types and use of correct Adjectives
- 83) Types and use of Verbs, Modals
- 84) Types of Tenses
- 85) Use of correct Adverb
- 86) Use of correct Preposition
- 87) Use of correct Conjunction and Interjection
- 88) Use of Articles
- 89) Singular & Plural, Gender
- 90) Figure of Speech

(9) Use of Idioms and Phrases / 5

- 91) Correct meaning of a phrase
- 92) Correct meaning of an idiom
- 93) Correct use of phrase
- 94) Correct use of an idiom
- 95) Gerundial phrase, Substitution of phrase / idiom

(10) Comprehension / 5

- 96) Passage no.2, Q.no.1
- 97) Passage no.2, Q.no.2
- 98) Passage no.2, Q.no.3
- 99) Passage no.2, Q.no.4
- 100) Passage no.2, Q.no.5

पेपर क्रमांक -२ - सामान्य क्षमता चाचणी या विषयामध्ये खालील घटक/ उपघटकांचा समावेश असेल.

अ.क्र.	विषय
१.	सामान्य बुद्धिमापन व आकलन - उमेदवार किती लवकर व अचूकपणे विचार करू शकतो हे आजमावण्यासाठी प्रश्न
२.	चालू घडामोडी - जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील.
३.	अंकगणित व सांख्यिकी
४.	माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ (as updated) व महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम २०१५
५.	<p>भारतीय संघ राज्यव्यवस्था, भारतीय राज्यघटना, स्थानिक स्वराज्य संस्था, कार्यकारी मंडळ, न्यायमंडळ व विधीमंडळ इत्यादी</p> <p>घटना कशी तयार झाली आणि घटनेच्या प्रस्तावनेमागची भूमिका व तत्वे, घटनेची महत्वाची कलमे / ठळक वैशिष्ट्ये, केंद्र व राज्य संबंध, निधर्मी राज्य, मूलभूत हक्क व कर्तव्ये, राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे- शिक्षण, युनीफॉर्म सिव्हील कोड, स्वतंत्र न्यायपालिका, राज्यपाल, मुख्यमंत्री व मंत्रीमंडळ-कर्तव्ये, अधिकार व कार्य, राज्य विधीमंडळ- विधानसभा, विधानपरिषद व त्यांचे सदस्य, अधिकार, कार्य व कर्तव्ये, विधी समित्या इत्यादी</p>
६.	<p>भारताचा व महाराष्ट्राचा भूगोल - महाराष्ट्राचा व भारताचा प्राकृतिक (Physical) भूगोल, मुख्य प्राकृतिक (Physiographic) विभाग, हवामान शास्त्र (Climate), पर्जन्यमान व तापमान, पर्जन्यातील विभागवार बदल, नद्या, पर्वत व पठार, विविध भुरूपे, राजकीय विभाग, प्रशासकीय विभाग, नैसर्गिक संपत्ती- वने व खनिजे, मानवी व सामाजिक भूगोल, लोकसंख्या, लोकसंख्येचे स्थानांतर (Migration of Population) व त्याचे उगम (Source) आणि इष्टस्थानावरील (Destination) परिणाम, ग्रामीण वस्त्या व तांडे, झोपडपट्ट्या व त्यांचे प्रश्न.</p> <p>पर्यावरण - मानवी विकास व पर्यावरण, पर्यावरणपूरक विकास, नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे संधारण विशेषतः वनसंधारण, विविध प्रकारची प्रदूषणे व पर्यावरणीय आपत्ती, पर्यावरण संवर्धनात कार्यरत असलेल्या राज्य / राष्ट्र/ जागतिक पातळीवरील संघटना / संस्था इत्यादी.</p>
७.	<p>सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान —</p> <p>अ) भौतिकशास्त्र (Physics), ब) रसायनशास्त्र (Chemistry), क) प्राणीशास्त्र (Zoology), ड) वनस्पतीशास्त्र (Botany) इ) दूर संवेदन, हवाई व ड्रोन छायाचित्रण, भौगोलिक माहिती प्रणाली व त्याचे उपयोजन (Remote Sensing, Aerial and drone photography, Geographic Information System (GIS) and it's application etc.) फ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (Information and communication technology.)</p>
८.	<p>अर्थव्यवस्था व नियोजन, विकास विषयक अर्थशास्त्र</p> <p>१ समग्रलक्षी अर्थशास्त्र</p> <p>१.१ समग्रलक्षी अर्थशास्त्र: १.२ वृद्धी आणि विकास : १.३ सार्वजनिक वित्त : १.४ आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय भांडवल:</p> <p>२ भारतीय अर्थव्यवस्था</p> <p>२.१ भारतीय अर्थव्यवस्था, भारतीय अर्थव्यवस्थेची आव्हाने व आर्थिक सुधारणा २.२ भारतीय शेती व ग्रामीण विकास: २.३ सहकार : २.४ मौद्रिक व वित्तीय क्षेत्र: २.५ सार्वजनिक वित्त आणि वित्तीय संस्था: २.६ उद्योग व सेवा क्षेत्र : २.७ पायाभूत सुविधा विकास : २.८ आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि भांडवल : २.९ महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था :</p>

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब)/(गट क) २०२३

पेपर क्रमांक – २ : सामान्य क्षमता चाचणी सविस्तर अभ्यासक्रम

- १) भारताचा व महाराष्ट्राचा भूगोल / १०
- २) पर्यावरण / ५
- ३) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान / १५
  - अ) भौतिकशास्त्र (फिजिक्स)
  - ब) रसायनशास्त्र (केमिस्ट्री)
  - क) प्राणीशास्त्र (झूलाँजी)
  - ड) वनस्पतिशास्त्र (बॉटनी)
  - इ) दूरसंवेदन, हवाई व ड्रोन छायाचित्रण, भौगोलिक माहिती प्रणाली व त्याचे उपयोजन
  - फ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान
- ४) अर्थव्यवस्था व नियोजन, विकास विषयक अर्थशास्त्र आणि कृषी / १५
  - अ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्र, विकास विषयक अर्थशास्त्र
  - ब) भारतीय अर्थव्यवस्था आणि कृषी
- ५) भारतीय संघराज्य व्यवस्था, राज्यघटना, स्थानिक स्वराज्य व्यवस्था, कार्यकारी मंडळ, न्यायमंडळ, विधीमंडळ / १५
- ६) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ / ५
- ७) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क, २०१५ / ५
- ८) चालू घडामोडी - जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील / १०
- ९) सामान्य बुद्धिमापन व आकलन / १०
- १०) अंकगणित आणि सांख्यिकी / १०

(१) भारताचा व महाराष्ट्राचा भूगोल / १०

- १) महाराष्ट्राचा व भारताचा प्राकृतिक भूगोल - खडक, भौगोलिक उत्क्रांती व वैशिष्ट्ये
- २) विविध भूरूपे, पर्वत आणि पठार - टेकड्या, रांगा, शिखरे, घाट
- ३) मुख्य प्राकृतिक विभाग - हिमालय, मैदाने, किनारपट्टी, पठार, सह्याद्री, कोकण, बेटे
- ४) हवामानशास्त्र, पर्जन्यमान व तापमान
- ५) पर्जन्यातील विभागवार बदल
- ६) नद्या - धरणे आणि सिंचन प्रकल्प
- ७) नैसर्गिक संपत्ती - वने, शेती - जमिनीचे प्रकार, प्रमुख पिके
- ८) खनिजे आणि ऊर्जा संसाधने, आर्थिक भूगोल - वाहतूक आणि पर्यटन, उद्योग, शहरे
- ९) राजकीय विभाग, प्रशासकीय विभाग - भाषा, जमाती आणि वंश, स्थाने आणि सीमा
- १०) मानवी व सामाजिक भूगोल - लोकसंख्या, लोकसंख्येचे स्थानांतर व त्याचे उगम व इष्टस्थानावरील परिणाम, ग्रामीण वस्त्या व तांडे, झोपडपट्ट्या व त्यांचे प्रश्न

(२) पर्यावरण / ५

- ११) मानव विकास व पर्यावरण, पर्यावरणपूरक विकास, परिस्थितिकी
- १२) नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे विशेषतः वनसंपत्तीचे संधारण
- १३) विविध प्रकारची प्रदूषणे व पर्यावरणीय आपत्ती

- १४) ग्लोबल वॉर्मिंग व हरित वायू
१५) पर्यावरण संवर्धनात कार्यरत असलेल्या राज्य/राष्ट्र/ जागतिक पातळीवरील संघटना व संस्था

(३) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान / १५

अ) भौतिकशास्त्र (फिजिक्स) / २

- १६) गतीशास्त्र, उष्णता, लहरी - प्रकाश, ध्वनी, विद्युतचुंबकीय लहरी
१७) विद्युतशास्त्र, चुंबकत्व, अणुविज्ञान, खगोलशास्त्र आणि अंतराळ विज्ञान

ब) रसायनशास्त्र (केमिस्ट्री) / २

- १८) आवर्तसारणी - धातू, अधातू, क्षार, आम्ल, संयुगे, वायू, खते
१९) रासायनिक अभिक्रिया, सेंद्रिय रसायनशास्त्र - हायड्रोकार्बन्स, कीटकनाशके, इंधन

क) प्राणीशास्त्र (झूलॉजी) / २

- २०) पेशीविज्ञान व चयापचयन, प्राण्यांचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, प्राणी शरीरविज्ञान
२१) उपयुक्त आणि हानीकारक प्राणी - पशुपालन, दुग्धव्यवसाय, कुक्कुटपालन

ड) वनस्पतिशास्त्र (बॉटनी) / २

- २२) वनस्पतींचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे
२३) कृषीविज्ञान व वनशास्त्र, उपयुक्त आणि हानिकारक वनस्पती - फलोत्पादन आणि फुलशेती

इ) दूरसंवेदन, हवाई व ड्रोन छायाचित्रण, भौगोलिक माहिती प्रणाली व त्याचे उपयोजन / २

- २४) दूरसंवेदन, हवाई व ड्रोन छायाचित्रण
२५) भौगोलिक माहिती प्रणाली व त्याचे उपयोजन

फ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान / ५

- २६) संगणक तंत्रज्ञान - आधुनिक समाजातील संगणकाची भूमिका, वेगवेगळ्या क्षेत्रातील जीवनात संगणकाचा वापर
२७) कम्युनिकेशन तंत्रज्ञान - डाटा कम्युनिकेशन, नेटवर्किंग आणि वेब टेक्नॉलॉजी
२८) सायबर गुन्हे व त्यास प्रतिबंध
२९) शासनाचे आयटी कार्यक्रम - मिडीया लॅब एशिया, विद्या वाहिनी, ज्ञान वाहिनी, सामूहिक माहिती केंद्र इत्यादी
३०) माहिती तंत्रज्ञान उद्योग - भारतातील माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाची वाढ

(४) अर्थव्यवस्था व नियोजन, विकास विषयक अर्थशास्त्र आणि कृषी / १५

अ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्र, विकास विषयक अर्थशास्त्र -

- ३१) समग्रलक्षी अर्थशास्त्र, महागाई - कारणे, परिणाम, नियंत्रण, उपाय
३२) सार्वजनिक वित्त - आर्थिक व वित्तीय धोरण, लेखापरीक्षण
३३) आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय भांडवल
३४) वृद्धी आणि विकास - क्षेत्रीय वाढ, एसडीजी, पंचवार्षिक योजना व विकास कार्यक्रम
३५) गरिबी/ बेकारी - कारणे, स्वरूप, प्रकार, मोजमाप आणि अंदाज, गरिबी निर्मूलन कार्यक्रम, रोजगार निर्मिती कार्यक्रम
३६) विकास कार्यक्रम - सामाजिक सुरक्षा, शिक्षण, आरोग्य, महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक, वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता

ब) भारतीय अर्थव्यवस्था आणि कृषी -

- ३७) भारतीय अर्थव्यवस्था, भारतीय अर्थव्यवस्थेची आव्हाने व आर्थिक सुधारणा
३८) भारतीय शेती व ग्रामीण विकास - उत्पादकता, सुधारणा, विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने
३९) सहकार - कृषी वित्त पुरवठा, विपणन, किंमती
४०) मौद्रिक व वित्तीय क्षेत्र - चलन पुरवठा, क्रेडिट आणि मॉनिटरी पॉलिसी
४१) सार्वजनिक वित्त व वित्तीय संस्था - महसूल, अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च

- ४२) उद्योग व सेवा क्षेत्र
- ४३) पायाभूत सुविधा विकास
- ४४) भारताचा विदेशी व्यापार – आकारमान, दिशा आणि रचना
- ४५) महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था

(५) भारतीय राज्यव्यवस्था / १५

* भारतीय संघराज्य व्यवस्था, भारतीय राज्यघटना, स्थानिक स्वराज्य व्यवस्था, कार्यकारी मंडळ, न्यायमंडळ, विधीमंडळ-

अ) भारतीय राज्यघटना –

- ४६) घटना कशी तयार झाली – संविधान सभा, स्रोत, समित्या, चिन्हे
- ४७) घटनेच्या प्रस्तावनेमागची भूमिका व तत्त्वे, निधर्मो राज्य, ठळक वैशिष्ट्ये
- ४८) संविधानातील महत्त्वाची कलमे – परिशिष्टे, घटनादुरुस्ती
- ४९) मूलभूत हक्क व कर्तव्ये
- ५०) राज्यधोरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे – शिक्षण, युनिफॉर्म सिव्हील कोड
- ५१) संविधानात्मक आयोग आणि मंडळे

ब) भारतीय संघराज्य व्यवस्था –

- ५२) केंद्र व राज्य संबंध – नवीन राज्ये

क) कार्यकारी मंडळ, न्यायमंडळ, विधीमंडळ –

- ५३) स्वतंत्र न्यायपालिका
- ५४) राज्यपाल, मुख्यमंत्री व मंत्रिमंडळ – भूमिका, अधिकार व कार्य
- ५५) राज्य विधीमंडळ – विधानसभा, विधानपरिषद व त्यांचे सदस्य, अधिकार, कार्य व भूमिका, विधी समित्या
- ५६) केंद्रीय विधीमंडळ – लोकसभा व राज्यसभा
- ५७) केंद्रीय कार्यकारी मंडळ – राष्ट्रपती, उपराष्ट्रपती व पंतप्रधान

ड) स्थानिक स्वराज्य व्यवस्था –

- ५८) पंचायत राजची उत्क्रांती – कायदे, समित्या, घटनादुरुस्ती
- ५९) ग्रामपंचायत, तालुका पंचायत, जिल्हा परिषद – रचना व कार्ये
- ६०) जिल्हा व नागरी प्रशासन – रचना व कार्ये

(६) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ / ५

- ६१) माहिती अधिकार कायद्याची उत्क्रांती, सुधारणा व इतर बाबी
- ६२) माहिती अधिकार कायद्यातील महत्त्वाची कलमे
- ६३) माहिती अधिकार कायद्याशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ६४) माहिती अधिकार कायदानुसारची कारवाई व शिक्षेची तरतूद
- ६५) माहिती अधिकार कायद्यातील त्रुटी व दुरुस्त्या, अपील

(७) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क, २०१५ / ५

- ६६) लोकसेवा हक्क कायद्याची उत्क्रांती, सुधारणा व इतर बाबी
- ६७) लोकसेवा हक्क कायद्यातील महत्त्वाची कलमे
- ६८) लोकसेवा हक्क कायद्याशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ६९) लोकसेवा हक्क कायदानुसारची कारवाई व शिक्षेची तरतूद
- ७०) लोकसेवा हक्क कायद्यातील त्रुटी व दुरुस्त्या, अपील

(८) चालू घडामोडी – जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील / १०

- ७१) जागतिक राजकीय घटना – संघटना, आंतरराष्ट्रीय संबंध, मानवी हक्क विषयक घटना, संरक्षणविषयक घटना
- ७२) राष्ट्रीय राजकीय घटना – निवडणुका, प्रशासन, न्यायालयीन निकाल, आयोग, कायदे व घटनादुरुस्त्या, आंदोलने
- ७३) आर्थिक व वित्तीय घटना – विदेशी व्यापार, अर्थसंकल्प व सार्वजनिक वित्त, बँकिंग व वित्त, दारिद्र्य व बेकारी
- ७४) वैज्ञानिक घटना – आण्विक प्रकल्प, आयसीटी, अवकाशविज्ञान, वैज्ञानिक संस्था व संशोधक, जैवतंत्रज्ञान, रोगविज्ञान
- ७५) सामाजिक व शैक्षणिक घटना – सामाजिक सुरक्षेचे उपक्रम व पुढाकार, शैक्षणिक व आरोग्य क्षेत्रातील घटना
- ७६) भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना – प्रकाशझोतातील स्थळे, राजकीय भूगोल, पर्यावरण परिषदा, कायदे, आपत्तीव्यवस्थापन
- ७७) सांस्कृतिक व साहित्यिक घटना – संगीत व नृत्य, चित्रपट, यात्रा, संस्था व स्मारके, पुस्तके व लेखक, साहित्य संमेलन
- ७८) क्रीडाविषयक घटना व सामान्यज्ञान – क्रीडा स्पर्धा, खेळाडूंची कामगिरी, महत्त्वाचे दिवस, सर्वप्रथम, सर्वात मोठे/छोटे
- ७९) नेमणुका, नियुक्ती व प्रकाशझोतातील व्यक्ती
- ८०) पारितोषिक, पुरस्कार व बहुमान

(९) सामान्य बुद्धिमापन व आकलन / १०

- ८१) विधाने आणि युक्तिवाद, गृहितके, निष्कर्ष
- ८२) परिच्छेदांवरून निष्कर्ष, परिस्थिती आणि प्रतिसाद, विधान आणि कृतीचा मार्ग
- ८३) निर्णय घेणे, समस्या सोडवणे, प्रतिपादन-कारण, कूट माहितीवरील प्रश्न
- ८४) डेटा सफिसिएन्सी, विधानाच्या सत्यतेची पडताळणी
- ८५) नातेसंबंध, विश्लेषण
- ८६) बैठक, क्रम व मांडणी व्यवस्था, मानांकन चाचणी
- ८७) गणितीय तर्क, मशीन इनपुट व चिन्हे
- ८८) सांकेतिक भाषा, साम्य, तुलना, वर्गीकरण
- ८९) संख्या आणि वर्णमालिका
- ९०) आकृत्या व घनावरील प्रश्न, वेन आकृत्या

(१०) अंकगणित आणि सांख्यिकी / १०

- ९१) संख्याप्रणाली – लसावि, मसावि, वर्गमूल आणि घनमूल
- ९२) बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश अपूर्णाक
- ९३) टक्केवारी, भागीदारी, गुणोत्तर आणि प्रमाण, मिश्रण, साखळी नियम
- ९४) वेळ व अंतर, रेल्वे, बोट व जलप्रवाह
- ९५) काळ व काम
- ९६) नफा आणि तोटा, विक्री आणि खरेदी
- ९७) साधे व चक्रवाढ व्याज
- ९८) दिशानिर्देश, घड्याळ, कॅलेंडर, वय
- ९९) संभाव्यता, क्रमचय, सरासरी
- १००) आलेख, तक्ते, भूमिती

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब) / (गट क) २०२३

पेपर क्रमांक - २ : सामान्य क्षमता चाचणी

(६) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५

- १) माहिती अधिकार कायद्याची उत्क्रांती, सुधारणा व इतर बाबी
- २) माहिती अधिकार कायद्यातील महत्त्वाची कलमे
- ३) माहिती अधिकार कायद्याशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ४) माहिती अधिकार कायदानुसारची कारवाई व शिक्षेची तरतूद
- ५) माहिती अधिकार कायद्यातील त्रुटी व दुरुस्त्या, अपील

(१) माहिती अधिकार कायद्याची उत्क्रांती, सुधारणा व इतर बाबी

- १) ..... मध्ये, राज नारायण विरुद्ध उत्तर प्रदेश राज्य खटल्यात, सर्वोच्च न्यायालयाने असा निर्णय दिला की माहितीचा अधिकार कलम १० अंतर्गत मूलभूत अधिकार म्हणून गणला जाईल.
१) १९७२   २) १९७६   ३) १९७९   ४) १९८९
- 1) In ....., in the Raj Narain vs the State of Uttar Pradesh case, the Supreme Court ruled that Right to Information will be treated as a Fundamental Right under Article 10.
1) 1972   2) 1976   3) 1979   4) 1981
- २) माहिती अधिकार कायदा, २००५ ने कोणत्या कायद्याची जागा घेतली ?
१) माहिती तंत्रज्ञान कायदा, २०००   २) माहितीचे स्वातंत्र्य कायदा, २००२
३) निर्मूलन कायदा, २००२   ४) वरीलपैकी काहीही नाही
- 2) The Right to Information Act, 2005 replaced which Act ?
1) Information Technology Act, 2000   2) Freedom of Information Act, 2002
3) Delimitation Act, 2002   4) None of the above
- ३) ..... मध्ये मंजूर झालेले RTI दुरुस्ती विधेयक राजकीय पक्षांना सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या व्याख्येच्या कक्षेतून आणि म्हणून RTI कायद्याच्या कक्षेतून काढून टाकते.
१) २०१३   २) २०१५   ३) २०१७   ४) २०१९
- 3) The RTI amendment Bill passed in ..... removes political parties from the ambit of the definition of public authorities, and hence from the purview of the RTI act.
1) 2013   2) 2015   3) 2017   4) 2011
- ४) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ अधिनियमित होण्यापूर्वी माहिती या विषयाशी कोणता कायदा संबंधीत होता जो सध्याच्या कायद्याद्वारे निरसित करण्यात आला ?
१) माहितीचे स्वातंत्र्य कायदा, २००२   २) माहिती तंत्रज्ञान कायदा, २००२
३) वरीलपैकी कोणताही नाही   ४) वरीलपैकी दोन्ही

- 4) Before enactment of the Right to Information Act, 2005, which Act was dealing with the subject of Information', which was repealed by the present Act ?
- 1) Freedom of Information Act, 2002   2) Information Technology Act, 2002
3) None of the above   4) Both the above

- ५) पुढील विधानांचा विचार करा :
- a) नागरिकांना माहितीचा अधिकार आवश्यक हे प्रथम रियो दि जानेरो समीट मध्ये म्हटले गेले.
b) भारतातील बऱ्याच न्यायालयांनी वारंवार म्हटले आहे की सामाजिक न्यायासाठी माहितीचा प्रसार आवश्यक आहे.
पर्यायी उत्तरे :

- १) दोन्ही बरोबर   २) कोणताही बरोबर नाही
३) (a) बरोबर (b) चूक   ४) (b) बरोबर (a) चूक

- 5) Consider the following statements :
- a) "Citizenry has right to know" was for the first time said in the summit at Rio-deJanerio.
b) Many courts in India have reiterated that dissemination of information is an absolute must for attaining social justice. Now state whether.

Answer options.

- 1) Both are correct   2) Neither is correct
3) (a) is correct (b) is not   4) (b) is correct (a) is not

- ६) माहिती अधिकार कायदा २००५ चा मुख्य उद्देश आहे :
- a) शासकीय कामात पारदर्शकता आणि उत्तरदायित्व यास प्रोत्साहन देणे.
b) शासकीय कार्यालयावर नियंत्रण ठेवण्याचे अमर्याद अधिकार नागरिकांना देणे.
c) शासकीय कार्यालयाच्या कामात हस्तक्षेप करण्याचे मर्यादित अधिकार नागरिकांना देणे.
d) भ्रष्टाचारावर अंकुश लावणे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (b) आणि (c) बरोबर   २) फक्त (a) आणि (d) बरोबर
३) सर्व बरोबर आहेत   ४) वरीलपैकी नाही

- 6) The main object of RTI Act 2005 is :
- a) To promote transparency and accountability in working of Government.
b) To give unlimited powers to citizen to have control over Government offices.
c) To give limited powers to citizens to interfere in working of Govt. offices.
d) To combat corruption.

Answer options :

- 1) Only (b) and (c) are right   2) Only (a) and (d) are right
3) All are right   4) None of the above

- ७) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या तरतुदींना अधीन राहून ..... माहितीचा अधिकार असेल.

- १) सर्व नागरिकांना   २) फक्त राज्याच्या कर्मचाऱ्यांना
३) परदेशातून आलेल्या प्रवाशांना   ४) वरील कोणालाही नाही

- 7) Subject to the provisions of the Right to Information Act, 2005, the right to information shall be.....

- 1) To all citizens   2) Only to state employees
3) Passengers from foreign countries   4) None of the above

- ८) माहिती अधिकार कायदा, २००५ च्या संदर्भात खालील विधानांचे विश्लेषण करा.
अ) कोणताही नागरिक माहितीसाठी अर्ज करू शकतो.
ब) अर्जदाराला माहितीसाठी कारणे नमूद करावी लागतात.
क) मागवलेली माहिती वगळलेल्या बाबींशी संबंधित असू नये.
वरीलपैकी चूकीचे विधान/ने ओळखा.
१) विधाने अ व क चूक आहेत
२) विधाने ब व क चूक आहेत
३) फक्त विधान ब चूक आहे
४) फक्त विधान क चूक आहे.
- 8) Analyse the following statements with reference to Right to Information Act, 2005.
a) Any citizen can apply for information.
b) The applicant needs to state reasons for acquiring information.
c) The requested information shall not relate to exempted matters.
Which of statements given above is/are incorrect ?
1) statements a and c are incorrect
2) statements b and c are incorrect
3) only statement b is incorrect
4) only statement c is incorrect
- ९) माहिती म्हणजे कोणत्याही स्वरूपातील कोणतेही साहित्य असा असून त्यामध्ये समावेश होतो.
अ) अभिलेख, दस्तऐवज, ज्ञापणे, ई मेल, अभिप्राय, सुचना, प्रसिद्धपत्रके, परिपत्रके, आदेश
ब) रोजवह्या, संविदा, अहवाल, कागदपत्रे, नमुने, प्रतिमाने.
क) कोणतीही ईलेक्ट्रॉनिक स्वरूपातील आधार सामग्री
ड) अंमलात आलेल्या कोणत्याही कायद्यान्वये सार्वजनिक प्राधिकरणांस मिळवता येईल अशी कोणत्याही फक्त सार्वजनिक निकायाशी संबंधित माहिती.
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहेत ?
१) फक्त अ
२) फक्त अ आणि ब
३) अ, ब आणि क
४) अ, ब आणि ड
- 9) Information means and includes any material in any form.
a) Records, documents, memos, e-mails, opinions, notices, gazettes, circulars, orders
b) Journals, contracts, reports, documents, samples, images.
c) Any supporting material in electronic form
d) Information relating solely to any public body which may be obtained by public authorities under any law in force.
Which of the above statement/s is/are correct?
1) A only
2) A and B only
3) A, B and C
4) A, B and D
- १०) माहिती अधिकार अधिनियम २००५ अन्वये पुढीलपैकी कोणती माहिती मिळविण्याचा अधिकार नागरिकांना आहे ?
अ) कोणतेही दस्तऐवज, हस्तलिखित व फाईल.
ब) दस्तऐवजाची मायक्रोफिश, आणि प्रतिरूप प्रत.
क) मायक्रोफिल्म मध्ये संग्रहित केलेल्या प्रतिमेची नकल (परावर्धित वा अपरावर्धित)
ड) संगणकाद्वारे तयार केलेले साहित्य
पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त अ आणि क
२) फक्त ब आणि ड
३) फक्त ड
४) वरील सर्व

- 10) Under the Right to Information Act 2005, which of the following is the right of citizens to get information?
- Any document, manuscript and file.
  - Microfiche of document, and facsimile copy.
  - Copy (enhanced or unenhanced) of image stored in microfilm.
  - Computer generated material

Answer Options :

- 1) A and C only   2) B and D only   3) D only   4) All of the above

- ११) 'माहितीचा अधिकार' याचा अर्थ, कोणत्याही सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे असलेली किंवा त्याच्या नियंत्रणात असलेली व या अधिनियमा अन्वये मिळविता येण्याजोगी माहिती मिळविण्याचा अधिकार असा आहे आणि त्यामध्ये -
- काम, कागदपत्रे, नोंदी यांची तपासणी
  - नोट्स वगळता कागदपत्रांच्या प्रमाणित प्रती वा उतारे
  - सामग्री प्रमाणित असो वा नसो, त्यांचे नमुने घेणे

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ आणि ब बरोबर   २) फक्त क बरोबर
३) फक्त अ बरोबर आहे   ४) वरील सर्व बरोबर आहेत

- 11) 'Right to Information' means the right to information accessible under this Act which is held by or under the control of any public authority and includes the right to
- Inspection of work, documents, records
  - Taking extracts or certified copies of documents except notes
  - Taking samples of material irrespective of their certification

Answer Options :

- 1) Only a and b are correct   2) Only c is correct
3) Only a is correct   4) All the above are correct

- १२) माहितीचा अधिकार खालीलपैकी कोणत्या मूलभूत हक्कांशी अधिक संबंधित आहे :

- जीवित व स्वातंत्र्याचा हक्क
- शोषणाविरुद्धचा हक्क
- भाषण व अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा हक्क
- शैक्षणिक हक्क

खालीलपैकी कोणता पर्याय योग्य आहे ?

- १) (a) (c)   २) (a) (b) (c)   ३) (a), (d), (c)   ४) (a), (b), (c), (d)

- 12) Right to Information is more related to which of the following fundamental rights :

- Right to Life and Liberty
- Right against exploitation
- Right to freedom of speech and expression
- Right to Education

Which of the option given below is correct ?

- 1) (a) (c)   2) (a) (b) (c)   3) (a), (d), (c)   4) (a), (b), (c), (d)

- १३) पुढील दोन विधानांचा विचार करा.

- माहितीच्या अधिकाराचा बरेच वैयक्तिकरीत्या पाठपुरावा करीत आहेत.
- बऱ्याच संस्था, गट व देश त्यांना याबाबत अद्यावत माहिती असो वा नसो माहिती अधिकाराचा पिच्छा पुरवीत आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

- १) दोन्ही बरोबर   २) कोणतेही बरोबर नाही
३) (a) बरोबर (b) चूक   ४) (b) बरोबर (a) चूक

13) Consider the following two statements :

a) Right to information is being pursued by individuals all over.

b) Various societies, movements and countries well informed or otherwise are following right to information.

Answer options :

1) Both are correct

2) Neither is correct

3) (a) is correct (b) is not

4) (b) is correct (a) is not

१४) पुढील विधानांचा विचार करा.

a) माहिती न देणे सामाजिक अन्यायाचे मूळ आहे.

b) जेव्हा सत्तेत सर्वांचा सहभाग नसेल तेथे सामाजिक अन्याय राहू शकतो.

पर्यायी उत्तरे :

१) (b) बरोबर व (a) त्याचे बरोबर स्पष्टीकरण

२) (b) बरोबर परंतु (a) त्याचे बरोबर स्पष्टीकरण नाही.

३) दोन्ही चूक

४) चूक (a) बरोबर

14) Consider the following statements :

a) Non dissemination of the information is a root cause of social inequality.

b) When the participation in the governance is not all round social unjust could prevail.

Answer options :

1) (b) is correct and (a) is the correct explanation of (b)

2) (b) is correct but (a) is not the correct explanation of (b)

3) Both (a) and (b) are incorrect.

4) (b) is incorrect (a) is correct

१५) माहितीचा अधिकार अधिनियमाची प्रस्तावना विशद करते की माहितीगार नागरिक समूह आणि माहितीची पारदर्शकता ..... अत्यावश्यक आहे.

१) भ्रष्टाचारावर उपाय करण्याकरिता

२) भ्रष्टाचार निर्मूलनाकरिता

३) भ्रष्टाचाराला आळा घालण्याकरिता

४) भ्रष्टाचाराला चालना देण्याकरिता

15) The Preamble to the RTI Act states that informed citizenry and transparency of information is vital to .....

1) Measures on corruption

2) Eradicate corruption

3) Contain corruption

4) Promote corruption

(२) माहिती अधिकार कायद्यातील महत्त्वाची कलमे

१) माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ मध्ये किती प्रकरणे आणि किती कलमे आहेत ?

१) ५ प्रकरणे आणि ३० कलमे

२) ६ प्रकरणे आणि ३० कलमे

३) ५ प्रकरणे आणि ३५ कलमे

४) ६ प्रकरणे आणि ३९ कलमे

1) How many Chapters and Sections are there in RTI Act 2005 ?

1) 5 Chapters & 30 Sections

2) 6 Chapters & 30 Sections

3) 5 Chapters

4) Nonoe of these

२) माहितीचा अधिकार कायदा २००५ खालील कोणत्या प्रकरणामध्ये माहितीचा अधिकार आणि सार्वजनिक प्राधिकरणांचे दायित्व याविषयी चर्चा केली आहे ?

१) प्रकरण I   २) प्रकरण II   ३) प्रकरण III   ४) प्रकरण IV

2) Which of the following chapters of the Right to Information Act, 2005, discusses the 'Right to information and obligations of public authorities'?

1) Chapter I   2) Chapter II   3) Chapter III   4) Chapter IV

३) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम 2(i) अन्वये 'अभिलेख' या संज्ञेत खालीलपैकी कशाचा समावेश होतो?

अ) कोणताही दस्तऐवज, हस्तलिखित व फाईल

ब) एखाद्या दस्तऐवजाची कोणतीही मायक्रोफिल्म आणि प्रतिकरूप प्रत

क) संगणकाद्वारे किंवा कोणत्याही उपकरणाद्वारे तयार केलेले कोणतेही इतर साहित्य

पर्यायी उत्तरे :

१) वरीलपैकी सर्व

२) फक्त अ आणि ब ; पण क नाही

३) फक्त अ आणि क ; पण ब नाही

४) फक्त ब आणि क ; पण अ नाही

3) As per the Right to Information Act, 2005, record as per Section 2(i) includes which of the below?

a) Any document, manuscript and file

b) Any microfilm and facsimile copy of document

c) Any material produced by a computer or any other device

Answer Options :

1) All of the above

2) Only a and b; but not c

3) Only a and c; but not b

4) Only b and c; but not a

४) माहिती अधिकार अधिनियम-२००५ मधील कलम २ (आय) नुसार 'अभिलेख'च्या व्याख्येमध्ये पुढील बाबी समाविष्ट होतात.

a) कोणतेही दस्तऐवज

b) कोणतीही मायक्रोफिल्म

c) प्रतिमेचे कोणतेही पुनरुत्पादन

d) संगणकाद्वारे तयार केलेली कोणतीही सामग्री

योग्य पर्याय निवडा.

१) केवळ a आणि b बरोबर आहेत

२) केवळ a, b आणि c बरोबर आहेत

३) केवळ b आणि c बरोबर आहेत

४) वरील सर्व बरोबर आहेत.

4) As per Section 2 (i) under the Right to Information Act-2005, the definition of 'Record' includes

a) Any document

b) Any microfilm

c) Any reproduction of image

d) Any other material produced by a computer.

Answers options :

1) Only a and b are correct

2) Only a, b and c are correct

3) Only b and c are correct

4) All the above are correct

५) माहिती अधिकार अधिनियम - २००५ मधील कलम २ (n) च्या संदर्भात खालील विधाने विचारात घ्या.

विधान I : त्रयस्थ पक्ष म्हणजे विनंती करणाऱ्या नागरिकाशिवाय अन्य व्यक्ती.

विधान II : त्रयस्थ पक्षामध्ये सार्वजनिक प्राधिकरण देखील समाविष्ट आहे.

पर्यायी उत्तरे :

१) विधान I बरोबर आहे, II चूक आहे

२) विधान II बरोबर आहे, I चूक आहे.

३) दोन्ही विधाने बरोबर आहेत

४) दोन्ही विधाने चूक आहेत

- 5) With reference to the section 2(n) of Right to Information Act - 2005, consider the following statements.

Statement I : A third party is a person other than the citizen making a request.

Statement II : Third party includes a public authority also.

Answer Options :

- 1) Statement I is correct, II is incorrect   2) Statement II is correct, I is incorrect
3) Both the statements are correct   4) Both the statement are incorrect

- ६) सर्व नागरिकांना माहितीचा अधिकार माहिती अधिकार कायद्याच्या कोणत्या कलमानुसार दिला आहे ?
१) कलम १   २) कलम ५   ३) कलम ७   ४) कलम ३
- 6) According to which section of the Right to Information Act, right to information has been given to all citizens?

- 1) Section 1   2) Section 5   3) Section 7   4) Section 3

- ७) 'स्वाधिकार' (सुओ मोटो) प्रकटीकरण संबंधीची सूचना माहिती अधिकार अधिनियम २००५ च्या खालीलपैकी कोणत्या कलमामध्ये केली आहे ?

- १) कलम ११   २) कलम १२   ३) कलम ४   ४) कलम २४

- 7) The notice regarding 'SUO MOTO' disclosure is contained in which of the following Sections of the Right to Information Act, 2005 ?

- 1) Section 11   2) Section 12   3) Section 4   4) Section 24

- ८) माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ मधील तरतुदीनुसार जोड्या लावा :

कलम	तरतूद
अ) कलम ६	i) माहिती प्रकट करण्याबाबत अपवाद
ब) कलम ७	ii) माहितीच्या विनंतीचा अर्ज निकाली काढणे
क) कलम ८	iii) माहिती मिळविण्याकरिता विनंती करणे
ड) कलम १०	iv) माहितीची पृथक्करणियता

पर्यायी उत्तरे:

(अ)	(ब)	(क)	(ड)
१) (i) (iv) (ii) (iii)			
२) (iv) (i) (ii) (iii)			
३) (iii) (i) (ii) (iv)			
४) (iii) (ii) (i) (iv)			

- 8) Add as per the provisions of the Right to Information Act 2005:

Clause	Provision
a) Section 6	i) Exceptions to disclosure of information
b) Clause 7	ii) Disposal of application for information request
c) Section 8	iii) Making a request for information
d) Section 10	iv) Separability of Information

Answer Options :

(a)	(b)	(c)	(d)
1) (i) (iv) (ii) (iii)			
2) (iv) (i) (ii) (iii)			
3) (iii) (i) (ii) (iv)			
4) (iii) (ii) (i) (iv)			

- ९) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम ६ (३) अन्वये सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे किती दिवसात अर्ज हस्तांतरण करणे भाग असते ?
- १) अर्ज मिळाल्याच्या तारखेपासून ५ दिवसांपेक्षा अधिक विलंबाने नाही
  - २) अर्ज मिळाल्याच्या तारखेपासून १५ दिवसांपेक्षा अधिक विलंबाने नाही
  - ३) अर्ज मिळाल्याच्या तारखेपासून ३० दिवसांपेक्षा अधिक विलंबाने नाही
  - ४) अर्ज मिळाल्याच्या तारखेपासून ४५ दिवसांपेक्षा अधिक विलंबाने नाही
- 9) As per Section 6(3) of the Right to Information Act, 2005 within how many days transfer of application has to be made to other public authority ?
- 1) not later than 5 days from the date of receipt of the application
  - 2) not later than 15 days from the date of receipt of the application
  - 3) not later than 30 days from the date of receipt of the application
  - 4) not later than 45 days from the date of receipt of the application
- १०) माहितीचा अधिकार, २००५ प्रमाणे खालील विधानाची सत्यता पडताळा.
एखादी माहिती पुरविण्याच्या विनंतीमुळे जर राज्याव्यतिरिक्त अन्य एखाद्या व्यक्तीच्या कॉपीराईटचे उल्लंघन होत असेल तर कलम ८ च्या तरतुदींना बाधा न येऊ देता, केंद्रीय किंवा राज्य जन माहिती अधिकाऱ्यास अशी माहिती पुरविण्याची विनंती नाकारता येईल.
- १) सत्य आहे
  - २) असत्य आहे
  - ३) काही प्रमाणात सत्य आहे
  - ४) कधी कधी सत्य आहे
- 10) Verify the following statement as per Right to Information, 2005.
Without prejudice to the provisions of section 8, the Central or State Public Information Officer may refuse such request for supply if the request for supply of information infringes the copyright of a person other than the State.
- 1) is true
  - 2) is false
  - 3) True to some extent
  - 4) Sometimes true
- ११) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ नुसार जोड्या लावा.
कलम	तरतूद
अ) ६	i) समुचित शासनाने कार्यक्रम तयार करणे
ब) १२	ii) सद्भावनापूर्वक केलेल्या कृत्यांना संरक्षण
क) २१	iii) माहिती मिळण्याकरिता विनंती करणे
ड) २६	iv) केंद्रीय माहिती आयोग घटीत करणे
- पर्यायी उत्तरे :
	अ	ब	क	ड
1)	iii	iv	ii	i
2)	iv	iii	ii	i
3)	ii	i	iii	iv
4)	i	ii	iii	iv
- 11) Match the following regarding the Right to Information Act, 2005.
Section	Provision
a) 6	i) Appropriate government to prepare programmes
b) 12	ii) Protection of action taken in good faith
c) 21	iii) Request to obtain information
d) 26	iv) Constitution of Central Information Commission

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	iii	iv	ii	i
2)	iv	iii	ii	i
3)	ii	i	iii	iv
4)	i	ii	iii	iv

१२) जर माहिती प्रकट केल्याने साध्य होणारे लोकहित हे संरक्षित हितसंबंधास होणाऱ्या हानीपेक्षा अधिक असेल तर, सार्वजनिक प्राधिकरण, माहिती अधिकार अधिनियम च्या कलम ८(१) अन्वये (अपवाद) केलेली माहिती पाहण्यास परवानगी देवू शकेल.

१) विधान बरोबर आहे

२) विधान बरोबर आहे परंतु अपीलीय प्राधिकरणाच्या संमतीनंतरच असे करता येईल.

३) विधान बरोबर आहे परंतु मुख्य माहिती आयुक्तांच्या संमतीनंतरच असे करता येईल.

४) वरीलपैकी काहीही नाही

12) Public Authority may allow access to information exempted under Section 8 (1) of the RTI Act, if public interest in disclosure outweighs the harm to the protected interests.

1) the statement is correct

2) the statement is correct but it can be done only after approval of appellate Authority

3) the statement is correct but it can be done only after the approval of Chief Information Commissioner

4) none of the above

१३) आरटीआय कायदांतर्गत, कोणत्या कलमात माहिती सादर करण्यापासून सूट देण्यात आली आहे?

१) कलम ८(१)

२) कलम ८(२)

३) कलम ४

४) कलम १(२)

13) Under the RTI Act, which section mentions exemptions against furnishing information?

1) Section 8(1)

2) Section 8(2)

3) Section 4

4) Section 1(2)

१४) माहितीचा अधिकार अधिनियम - २००५ मधील कलम ९ प्रमाणे खालील विधानांची वैधता तपासा.

एखादी माहिती पुरविण्याच्या विनंतीमुळे जर राज्याव्यतिरिक्त अन्य एखाद्या व्यक्तीच्या कॉपीराईटचे उल्लंघन होत असेल, तर कलम ८ च्या तरतुदींना बाधा येऊ न देता, केंद्रीय जन माहिती अधिकाऱ्यास अशी माहिती पुरविण्याची विनंती करता येईल.

१) सत्य

२) असत्य

३) अंशतः सत्य

४) कधी कधी सत्य

14) Examine the validity of the following sentence as per Section 9 or the Right to Information Act-2005.

Without prejudice the provisions of Sec.8, a Central Public Information Officer may reject a request for information where such a request for providing access would involve an infringement of copyright subsisting in a person other than the State.

1) True

2) False

3) Partially true

4) Sometime true

१५) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ अंतर्गत कोणते कलम त्रयस्थ पक्षाच्या माहितीशी संबंधित आहे?

१) कलम १०

२) कलम ११

३) कलम १२

४) कलम १३

15) Which Section deals with Third Party information under Right to information Act, 2005 ?

1) Sec.10

2) Sec. 11

3) Sec. 12

4) Sec. 13

- १६) माहितीचा अधिकार कायदा, २००५ चे कलम ११ कशा बद्दल आहे ?
१) प्रथम हस्ते द्यावयाची माहिती
२) तोंडी माहिती
३) त्रयस्थ व्यक्तीशी संबंधित माहिती
४) गोपनीय माहिती
- 16) What does Section 11 of the RTI Act, 2005 provides for .....
- 1) First hand information
2) Oral information
3) Third-party information
4) Confidential information

- १७) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम १२ अंतर्गत कोणती तरतूद आहे ?

- १) केंद्रीय माहिती आयोग गठित करणे
२) राज्य माहिती आयोग गठित करणे
३) पदावधी व सेवेच्या शर्ती
४) राज्य माहिती आयुक्तास पदावरून दूर करणे

- 17) What is the provision under Section 12 of R.T.L. Act, 2005 ?

- 1) Constitution of Central Information Commission
2) Constitution of State Information Commission
3) Term of office and condition of service
4) Removal of State Information Commissioner

- १८) माहितीचा अधिकार कायदा, २००५ नुसार स्तंभ जुळवा :

कलम

तरतूद

- अ) कलम २१ I) काही संस्थांना लागू होणार नाही असा कायदा
ब) कलम २२ II) सदभावनेने केलेल्या कारवाईचे संरक्षण.
क) कलम २३ III) अधिलिखित प्रभाव पाडण्यासाठी कायदा
ड) कलम २४ IV) न्यायालयांच्या अधिकार क्षेत्राचा बार

पर्यायी उत्तर :

	अ	ब	क	ड
1)	I	II	III	IV
2)	II	IV	III	I
3)	II	III	IV	I
4)	III	II	IV	I

- 18) Match the column in view of the Right to Information Act, 2005 :

Sections

Provision

- a) Section 21 I) Act not to apply to certain organisations
b) Section 22 II) Protection of action taken in good faith .
c) Section 23 III) Act to have overriding effect
d) Section 24 IV) Bar of jurisdiction of courts

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	I	II	III	IV
2)	II	IV	III	I
3)	II	III	IV	I
4)	III	II	IV	I

माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ मध्ये अंतर्भूत अनुसूची

- १) माहिती अधिकार कायदा, २००५ या कायद्यास एकूण ..... अनुसूची जोडलेल्या आहेत.
१) ०३   २) ०४   ३) १०   ४) ०२
- 1) There are total ..... Schedules annexed to the Right to Information Act, 2005.
1) 03   2) 04   3) 10   4) 02
- २) माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ मध्ये अंतर्भूत असलेल्या 'अनुसूची' ची संख्या किती आहे ?
१) चार   २) दोन   ३) तीन   ४) पाच
- 2) What is the number of Schedules included in Right to Information Act 2005?
1) Four   2) Two   3) Three   4) Five
- ३) केंद्र सरकारद्वारे 'गुप्तचर आणि सुरक्षा संस्था स्थापन' करण्याची तरतूद माहिती अधिकार कायदा, २००५ च्या ..... च्या अंतर्गत येते.
१) अनुसूची पहिली   २) अनुसूची दुसरी   ३) अनुसूची तिसरी   ४) कलम ७
- 3) The provision for establishment of 'Intelligence and Security Organisation' by the Central Government, falls under the purview of ..... of the Right to Information Act, 2005.
1) First Schedule   2) Second Schedule   3) Third Schedule   4) Section 7
- ४) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ हा कायदा लागू नसणाऱ्या संघटनांची माहिती कोणत्या अनुसूचीत दिली आहे ?
१) पहिली अनुसूची   २) दुसरी अनुसूची   ३) तिसरी अनुसूची   ४) नियमांत
- 4) The organisations to which the Right to Information Act, 2005 is not applicable are specified in which Schedule ?
1) First Schedule   2) Second Schedule   3) Third Schedule   4) Rules
- ५) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ चे दुसरी अनुसूची अधिनियमाच्या कोणत्या कलमाशी संबंधित आहे ?
१) कलम १३   २) कलम १८   ३) कलम २४   ४) कलम ३०
- 5) The Second Schedule of the RTI Act, 2005 is related with which Section of the Act ?
1) Section 13   2) Section 18   3) Section 24   4) Section 36
- ६) माहिती अधिकार कायद्याचा पहिल्या अनुसूची मध्ये खालीलपैकी कोणत्या बाबीचा समावेश आहे ?
१) राज्य माहिती आयुक्तांचा मालमत्तेची घोषणा
२) मुख्य माहिती आयुक्त आणि माहिती आयुक्त यांच्या दायित्वांची घोषणा
३) मुख्य माहिती आयुक्त आणि इतर माहिती आयुक्तांचे शपथ पत्र
४) वरीलपैकी काहीही नाही
- 6) Which of the following is included in the First Schedule of the Right to Information Act?
1) Declaration of assets of State Information Commissioner
2) Declaration of responsibilities of Chief Information Commissioner and Information Commissioner
3) Affidavit of Chief Information Commissioner and other Information Commissioners
4) None of the above

- ७) आरटीआय कायदा, २००५ च्या दुसऱ्या शेड्यूलमध्ये याद्या आहेत :
- १) केंद्र सरकारने स्थापन केलेल्या काही गुप्तचर आणि सुरक्षा संस्था ज्या RTI कायदा, २००५ च्या कक्षेतून वगळल्या आहेत
  - २) RTI कायदा, २००५ अंतर्गत सक्षम अधिकारी
  - ३) आरटीआय कायदा, २००५ अंतर्गत माहिती आयोगांची कार्ये
  - ४) माहिती आयोगाची नियुक्ती करताना लक्षात ठेवल्या जाणाऱ्या बाबी
- 7) The Second Schedule of the RTI Act, 2005 lists :
- 1) certain intelligence and security organisations established by the Central Government that are excluded from the purview of the RTI Act, 2005
  - 2) the Competent Authorities under the RTI Act, 2005
  - 3) the functions of the Information Commissions under the RTI Act, 2005
  - 4) the considerations to be kept in mind while appointing Information Commissions
- ८) माहितीचा अधिकार, २००५ च्या अनुषंगाने खालील विधानांचे अवलोकन करा.
- विधान I :** माहितीचा अधिकार कायदा २००५ ची दुसरी अनुसूची राज्यसरकारच्या अंतर्गत असलेल्या आस्थापनांशी संबंधित आहे.
- विधान II :** 'आसाम रायफल्स' ही संघटना माहितीचा अधिकार कायद्याच्या द्वितीय अनुसूची अंतर्गत येते.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) विधान I बरोबर; II चूक
  - २) विधान II बरोबर; I चूक
  - ३) दोन्ही विधाने बरोबर
  - ४) दोन्ही विधाने चूक
- 8) Observe the following statements in view of RTI, 2005.
- Statement I :** Second schedule of Right to Information Act, 2005 deals with establishments under State Government.
- Statement II :** Organisation 'Assam Rifles' comes under the purview of second Schedule of RTI Act.
- Answer options :**
- 1) Statement I correct; II incorrect
  - 2) Statement II correct; I incorrect
  - 3) Both statements are correct
  - 4) Both statements are incorrect
- ९) माहिती अधिकार कायदा, २००५ ने दुसरा अनुसूची अंतर्गत खालीलपैकी कोणत्या सरकारी संस्थांना या कार्यक्षेत्रातून सूट देण्यात आली आहे ?
- A) सीमा रस्ते विकास मंडळ
  - B) केंद्रीय राखीव पोलीस दल
  - C) महसूल गुप्तचर संचालनालय
  - D) संरक्षण संशोधन आणि विकास संस्था
  - E) राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण संस्था
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) केवळ A आणि B
  - २) A, B, C, D आणि E
  - ३) केवळ A, B, C आणि D
  - ४) केवळ A, C आणि D
- 9) Which of the following government organisations are exempted from the purview under the second schedule of the Right to Information Act, 2005?
- A) Border Road Development Board
  - B) Central Reserve Police Force
  - C) Directorate of Revenue Intelligence
  - D) Defence Research & Development Organisation
  - E) National Sample Survey Organisation
- Answer Options :**
- 1) Only A and B
  - 2) A, B, C, D and E
  - 3) Only A, B, C and D
  - 4) Only A, C and D

१०) **विधान - I** : माहिती अधिकार कायद्याची दुसरी अनुसूची केंद्र सरकारने स्थापन केलेल्या गुप्तचर आणि सुरक्षा संस्थांशी संबंधित आहे.

विधान - II : 'इंडो-तिबेटन बॉर्डर पोलीस' ही संस्था माहिती अधिकार कायद्याच्या दुसऱ्या अनुसूचीच्या कक्षेत येते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) विधान I सत्य ; II असत्य
२) विधान I असत्य ; II सत्य
३) दोन्ही विधाने सत्य
४) दोन्ही विधाने असत्य

10) **Statement - I** : The Second Schedule to the Right to Information Act deals with intelligence and security agencies set up by the Central Government.

Statement -II : The institution of Indo-Tibetan Border Police comes under the ambit of the Second Schedule of the Right to Information Act.

Answer Options:

- 1) Statement I is true; II False
2) Statement I is false; II is true
3) Both statements are true
4) Both statements are false

११) माहिती अधिकार कायदा २००५ च्या कक्षेतून वगळली असल्याने खालील कोणती संस्था या कायद्यांतर्गत येत नाही ?

- a) अंमलीपदार्थ विरोधी यंत्रणा
b) राज्याने निर्मित कोणतेही विद्यापीठ
c) केंद्राने निर्मित कोणतेही विद्यापीठ

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (b) आणि (c)
२) फक्त (a)
३) (a), (b), (c) पैकी कोणतेही नाही
४) (a), (b), (c) हे सर्व

11) Which of the following organization don't come under the scope of Right to Information Act 2005 as being exempted organization ?

- a) Narcotics Control Bureau
b) Any State University
c) Any Central University

Answer options :

- 1) Only (b) and (c) 2) Only (a) 3) None of (a),(b),(c) 4) All among (a),(b),(c)

(३) माहिती अधिकार कायद्याशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी

१) माहिती अधिकार कायदा २००५, खालीलपैकी कोणत्या मंत्रालयाच्या अंतर्गत विभागाचा उपक्रम आहे ?

- १) कार्मिक, सार्वजनिक तक्रारी आणि निवृत्ती वेतन मंत्रालय
२) गृह मंत्रालय
३) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी मंत्रालय
४) अर्थ मंत्रालय

1) Right to Information Act 2005, is an initiative of a department under which of the following ministries ?

- 1) Ministry of Personnel, Public Grievances and Pensions
2) Ministry of Home Affairs
3) Ministry of Statistics and Programme Implementation
4) Ministry of Finance

- २) संविधानाच्या अनुच्छेद २३९ अन्वये नियुक्त करण्यात आलेला ..... हा माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम २ (e) (v) नुसार "सक्षम प्राधिकारी" असतो.
१) प्रशिक्षक २) आचार्य ३) प्राचार्य ४) प्रशासक
- 2) The ..... appointed under Article 239 of the Constitution is the "Competent Authority" as per Section 2(s) of the Right to Information Act, 2005.
1) Coach 2) Acharya 3) Principal 4) Administrator
- ३) माहितीचा अधिकार २००५ प्रमाणे प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण हा अधिनियम अधिनियमित झाल्यापासून ..... दिवसाच्या आत आपली संस्था, कार्ये व कर्तव्ये यांचा तपशील प्रसिद्ध करील आणि त्यानंतर दरवर्षी ती प्रकाशने अद्ययावत करील.
१) ३० २) ६० ३) ९० ४) १२०
- 3) As per Right to Information Act 2005 Every Public Authority shall publish within ..... days from the enrolment of this act the particularly of its organisation, functions and duties and theme after update these publications every year.
1) 30 2) 60 3) 90 4) 120
- ४) माहिती अधिकार कायदा, २००५ अन्वये खालीलपैकी कोणत्या कलमांतर्गत जन माहिती अधिकारी, दुसऱ्या सार्वजनिक प्राधिकरणाशी संबंधित अर्ज हस्तांतरित करतील ?
१) कलम ६(३) २) कलम ६(१) ३) कलम २(e) ४) कलम ५(२)
- 4) Under which of the following sections of the Right to Information Act, 2005, does the Public Information Officer have to transfer the application concerning another public authority ?
1) Section 6(3) 2) Section 6(1) 3) Section 2(e) 4) Section 5(2)
- ५) माहितीचा अधिकार अधिनियमान्वये ..... व्यक्तिकडून कोणतेही शुल्क आकारले जाऊ शकत नाही.
१) सरकारी नोकर असणाऱ्या २) विदेशी
३) संसद सदस्य असणाऱ्या ४) वरीलपैकी काहीही नाही
- 5) Under the Right to Information Act no fee can be levied on a person.
1) Government Servants 2) Foreigners
3) Member of Parliament 4) None of the above

केंद्रीय माहिती आयोग आणि आयुक्त

- १) माहिती अधिकार कायदा, २००५ च्या खालीलपैकी कोणते कलम केंद्रीय माहिती आयोगाच्या स्थापनेशी संबंधित आहे ?
१) कलम ४५ २) कलम ३२ ३) कलम ६ ४) कलम १२
- 1) Which of the following Sections of the Right to Information Act, 2005 deals with the Constitution of Central Information Commission ?
1) section 45 2) section 22 3) Section 6 4) Section 12
- २) माहिती अधिकार कायदातील खालीलपैकी कोणते कलम माहिती आयोगाचे अधिकार आणि कार्ये यांच्याशी संबंधित आहे ?
१) १६ २) २५ ३) १९ ४) १८
- 2) Which of the following section of Right to Information Act deals with powers and function of Information Commissions ?
1) 16 2) 25 3) 19 4) 18

- ३) भारताचे मुख्य माहिती आयुक्त (CIC) कोण आहेत ?
१) राधा कृष्णा माथूर
२) विमला जुल्का
३) के. वाय. सिंग
४) वरीलपैकी काहीही नाही
- ३) Who is the Chief Information Commissioner (CIC) of India ?
1) Radha Krishna Mathur
2) Bimala Julka
3) K. Y. Singh
4) None of the above
- ४) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ अंतर्गत खालीलपैकी कोणत्या तरतुदी मध्ये दुरुस्ती अधिनियम, २०१९ च्या द्वारे बदल करण्यात आले ?
१) माहिती आयुक्तांचे सेवा नियम व अटी
२) केंद्रीय व राज्य माहिती आयोगाचे कार्यक्षेत्र
३) माहिती ची व्याख्या
४) जनमाहिती अधिकाऱ्याची कर्तव्ये
- ४) With respect to which of the following provisions under the Right to Information Act, 2005, the changes were brought in by Amendment Act, 2019 ?
1) Terms and Service Conditions of Information Commissioner
2) Jurisdiction of Central and State Information Commission
3) Definition of Information
4) Duties of Public Information Officer
- ५) माहितीचा अधिकार कायदा, २००५ नुसार खालीलपैकी कोणते विधान/ने चुकीचे आहे/आहेत ?
a) या कायद्यानुसार केंद्र सरकार भारताच्या सरन्यायाधीशांच्या संमतीने केंद्रीय माहिती आयोगाची स्थापना करेल.
b) केंद्रीय माहिती आयुक्तांची संख्या १२ पेक्षा जास्त नसावी.
c) मुख्य माहिती आयुक्तांची नियुक्ती, भारताचे सरन्यायाधीश राष्ट्रपतींशी सल्लामसलत करून करतात.
पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त a
२) a आणि b फक्त
३) c फक्त
४) वरील सर्व
- ५) In view of Right to Information Act, 2005 which of the following statement/s is/are false ?
a) Under Right to Information Act Central Govt. shall with the consent of Chief Justice of India constitute Central Information Commission.
b) Central Information Commissioners should not exceed 12 in numbers.
c) The Chief Information Commissioner shall be appointed by Chief Justice in consultation with President of India.
- Answer Options :**
1) a only
2) a and b only
3) c only
4) all of the above
- ६) माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ नुसार ..... च्या अध्यक्षते खाली गठित समितीच्या शिफारशी नुसार केंद्रीय मुख्य माहिती आयुक्तांची नियुक्ती राष्ट्रपती करतात.
१) उपराष्ट्रपती
२) पंतप्रधान
३) भारताचे सर न्यायाधीश
४) लोकसभा अध्यक्ष
- ६) The Central Chief Information Commissioner is appointed by the President on the recommendations of the Committee constituted under the Chairmanship of ..... under the Right to Information Act, 2005.
1) Vice President
2) Prime Minister
3) Chief Justice of India
4) Speaker of Lok Sabha

- ७) माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ अन्वये पंतप्रधान अध्यक्ष असणाऱ्या समितीच्या शिफारशीनुसार राष्ट्रपती ..... ची नियुक्ती करतात.
- १) केंद्रीय मुख्य माहिती आयुक्त
२) राज्याचे मुख्य माहिती आयुक्त
३) सर्वोच्च न्यायालयाचे माहिती आयुक्त
४) राष्ट्रपती कार्यालयाचे सचिव
- 7) Under the Right to Information Act 2005, the President appoints ..... on the recommendation of a committee chaired by the Prime Minister.
- 1) Central Chief Information Commissioner 2) State Chief Information Commissioner
3) Supreme Court Information Commissioner 4) Secretary to the President's Office
- ८) माहिती अधिकार कायदा, २००५ मधील तरतुदीनुसार मुख्य माहिती आयुक्त आणि माहिती आयुक्तांच्या स्थापनेसाठी समितीचा सदस्य कोण नाही?
- १) पंतप्रधान
२) लोकसभेतील विरोधी पक्षनेता
३) भारताचे सरन्यायाधीश
४) पंतप्रधानांद्वारे नामनिर्देशित केलेला केंद्रीय कॅबिनेट मंत्री
- 8) Who is NOT a member of the Committee for the constitution of the Chief Information Commissioner and Information Commissioners as per the provisions of the Right To Information Act-2005?
- 1) The Prime Minister
2) The Leader of Opposition in the Lok Sabha
3) The Chief Justice of India
4) A Union Cabinet Minister to be nominated by the Prime Minister
- ९) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम १२(३) नुसार केंद्रीय माहिती आयोग गठीत करण्यासाठी मुख्य माहिती आयुक्ताची व माहिती आयुक्तांची नियुक्ती, राष्ट्रपती, पुढील व्यक्तींची मिळून बनलेल्या समितीच्या शिफारशीनुसार करील :
- a) पंतप्रधान, जे या समितीचे अध्यक्ष असतील.
b) लोकसभेतील विरोधीपक्ष नेता.
c) पंतप्रधान यांनी नामनिर्देशित करावयाचा एक केंद्रीय कॅबिनेट मंत्री.
d) राज्याचा मुख्यमंत्री
- अचूक पर्याय निवडा :
- १) पर्याय (a), (b) आणि (c) योग्य आहेत
२) पर्याय (b), (c) आणि (d) योग्य आहेत.
३) सर्व पर्याय योग्य आहेत
४) वरीलपैकी एकही नाही
- 9) For Constitution of Central Information Commission - Sec. 12(3) of RTI Act, 2005, the Chief Information Commissioner and Information Commissioners shall be appointed by the President on the recommendation of a committee consisting of :
- a) The Prime Minister, who shall be the chair person of the Committee.
b) The leader of opposition in the Lok Sabha.
c) A Union Cabinet Minister to be nominated by the Prime Minister.
d) The Chief Minister of a state.
- Choose the correct options :
- 1) Option (a), (b) and (c) are correct
2) Option (b), (c) and (d) are correct
3) All options are correct
4) None of the above

- १०) केंद्रीय माहिती आयोगाबाबत खालीलपैकी कोणते विधान चूक आहे?
- १) मुख्य माहिती आयुक्त आणि माहिती आयुक्त यांची नेमणूक पंतप्रधानाच्या अध्यक्षतेखालील समितीच्या शिफारशीवरून राष्ट्रपतीद्वारे केली जाते.
  - २) ते आपले पद पाच वर्षे किंवा वयाची ७० वर्षे पूर्ण होईपर्यंत धारण करतात.
  - ३) ती संविधानात्मक संस्था नाही.
  - ४) आयोग २००५ मध्ये केंद्र शासनाने स्थापन केला आहे.
- 10) Which of the following statements regarding Central Information Commission is wrong ?
- 1) The CIC and ICs are appointed by the President on the recommendation of Committee headed by the Prime Minister.
  - 2) They hold office for a term of 5 years or until they attain the age of 70 years.
  - 3) It is not a Constitutional body.
  - 4) It was established by the Central Government in 2005

- ११) केंद्रीय माहिती आयोगाला माहितीचा अधिकार अधिनियमाच्या कलम १८ अंतर्गत चौकशी करताना .....
- अ) दिवाणी न्यायालयाप्रमाणे, व्यक्तीला शपथेवर लेखी साक्षीपुरावा देण्यास भाग पाडता येणार नाही.
  - ब) दिवाणी न्यायालयाप्रमाणे, व्यक्तीला शपथेवर लेखी साक्षीपुरावा देण्यास भाग पाडता येईल.
  - क) दिवाणी न्यायालयाप्रमाणे, व्यक्तीस हजर राहण्यास भाग पाडता येईल.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ   २) फक्त क   ३) फक्त ब व क   ४) फक्त अ व क
- 11) The Central Information Commission while enquiring into any matter under Section 18 of RTI Act
- a) Cannot compel a person to give written evidence on oath like a civil court.
  - b) Can compel a person to give written evidence on oath like a civil court.
  - c) Can enforce the attendance of a person like a civil court.

Answer Options :

- 1) a only   2) c only   3) b and c only   4) a and c only

राज्य माहिती आयोग आणि आयुक्त

- १) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम १६ नुसार राज्य मुख्य माहिती आयुक्तांच्या पदाचा कार्यकाळ काय आहे ? (खालील मधून सर्वात योग्य पर्याय निवडा)
- १) ३ वर्षे   २) ५ वर्षे
  - ३) ६ वर्षे   ४) ६२ वर्षे पूर्ण होईपर्यंत
- 1) What is the term of office of the State Chief Information Commissioner as per Section 16 of the Right to Information Act, 2005? (Choose the most appropriate option from below)
- 1) 3 years   2) 5 years
  - 3) 6 years   4) Until the attainment of 62 years
- २) राज्य मुख्य माहिती आयुक्त, ज्या दिनांकास आपले पद धारण करील, त्या दिनांका पासून ..... कालावधीसाठी ते पद धारण करील.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) पर्याय अ योग्य आहे   २) पर्याय ब योग्य आहे
  - ३) पर्याय क योग्य आहे   ४) पर्याय ड योग्य आहे

- 2) The State Chief Information Commissioner shall hold office for a period of ..... from the date on which he assumes office.

Answer Options :

- 1) Option A is correct
2) Option B is correct
3) Option C is correct
4) Option D is correct

- 3) माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ च्या कलम १८(१) च्या तरुदींच्या अधीन राहून, पुढील व्यक्तींकडून तक्रार स्वीकारणे व त्याची चौकशी करणे, यथास्थिती केंद्रीय माहिती आयोग यांचे कर्तव्य असेल. याबाबत खालीलपैकी कोणते/ती विधान/ने योग्य आहे/आहेत ?

- अ) या अधिनियमान्वये मागणी करण्यात आलेली कोणतीही माहिती मिळण्यास नकार मिळालेली व्यक्ती.
ब) या अधिनियमान्वये माहितीसाठी किंवा माहिती मिळवण्यासाठी केलेल्या मागणीस विनिर्दिष्ट मुदतीत प्रतिसाद मिळालेली व्यक्ती.
क) अवाजवी वाटत असलेली फी भरण्यात जिला भाग पाडण्यात आले अशी व्यक्ती.
ड) या अधिनियमान्वये अभिलेख मिळवता येण्याच्या किंवा त्यासाठी विनंती करण्याच्या संबंधातील इतर कोणत्याही बाबींविषयी तक्रार करणारी व्यक्ती.

योग्य पर्याय निवडा :

- १) विधान (अ), (ब) आणि (क) योग्य आहेत.
२) विधान (ब), (क) आणि (ड) योग्य आहेत.
३) विधान (अ), (क) आणि (ड) योग्य आहेत.
४) वरील सर्व विधाने योग्य आहेत.

- 3) Subject to the provisions of Section 18(1) of the Right to Information Act, 2005, it shall be the duty of the Central Information Commission, as the case may be, to receive and investigate complaints from the following persons. Which of the following statement/s is/are correct in this regard?

- a) a person who is refused any information demanded under this Act;
b) a person who has received a response within the specified time to a demand for information or to obtain information under this Act.
c) A person who has been forced to pay a fee which is considered exorbitant.
d) a person making a complaint about any other matter relating to access to or request for records under this Act.

Answer Options :

- 1) Statements (a), (b) and (c) are correct.
2) Statements (b), (c) and (d) are correct.
3) Statements (a), (c) and (d) are correct.
4) All the above statements are correct.

- ४) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ नुसार राज्य माहिती आयोग पुढील व्यक्तींचा बनलेला असतो.

- अ) उच्च न्यायालयाचे न्यायमूर्ती
ब) राज्य मुख्य माहिती आयुक्त
क) आवश्यक असतील त्याप्रमाणे पाचपेक्षा अधिक नसतील इतके माहिती आयुक्त
ड) आवश्यक असतील त्या प्रमाणे दहापेक्षा अधिक नसतील इतके राज्य माहिती आयुक्त

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ आणि ब   २) फक्त ब आणि क   ३) फक्त ब आणि ड   ४) फक्त अ आणि क

- 4) According to the Right to Information Act, 2005 the State Information Commission is composed of following persons.
- Judge of High Court
  - State Chief Information Commissioner
  - such number of Information Commissioners, not more than five, as may be necessary
  - such number of State Information Commissioners, not exceeding ten, as may be necessary

Answer Options :

- 1) A and B only   2) B and C only   3) B and D only   4) A and C only

- ५) माहिती अधिकार अधिनियम च्या संदर्भात खालील विधानांचे अवलोकन करा :

विधान I : राज्याचे मुख्य माहिती आयुक्त हे त्यांच्या कार्यालयात प्रवेश करतील त्या तारखेपासून सहावर्ष कालावधी साठी पद धारण करतील.

विधान II : दुरुस्ती कायदा, २०१९ मध्ये असे नमूद केले आहे की "राष्ट्रपतींनी विहित केलेल्या मुदतीसाठी" हा शब्द वापरला जाईल.

पर्यायी उत्तरे :

- १) विधान I बरोबर, II चूक   २) विधान II बरोबर, I चूक
३) दोन्ही विधाने बरोबर   ४) दोन्ही विधाने चूक

- 5) Consider the following statements in view of the Right to Information Act :

Statement I : The Chief Information Commissioner shall hold the office for a term of six years from the date on which he enters upon his office.

Statement II : Amendment Act, 2019 states that words "for such term as may be prescribed by the President" shall be substituted.

Answer Options :

- 1) Statement I is correct; II is incorrect   2) Statement II incorrect; I is correct
3) Both the statements are correct   4) Both the statements are incorrect

(४) माहिती अधिकार कायदानुसारची कार्यवाही व शिक्षेची तरतूद

- १) माहितीच्या अधिकाराचा अर्ज दाखल करण्याकरिता वयाचा काय निकष आहे ?
- १६ वर्षे व अधिक
  - १८ वर्षे व अधिक
  - २१ वर्षे व अधिक
  - वयाचा कोणताही निकष नाही
- 1) What is the age criteria to file an RTI application ?
- 16 years and above
  - 18 years and above
  - 21 years and above
  - No age criteria
- २) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम ११ अंतर्गत त्रयस्थ पक्षावर नोटिस बजावण्यात आल्यावर, किती दिवसात, प्रस्तावित माहिती प्रकट करण्याविषयी निवेदन करण्याची संधी असते ?
- सात
  - दहा
  - पंधरा
  - तीस
- 2) Under Section 11 of the Right to Information Act, 2005, within how many days from the date of receipt of notice, the third party can make representation against the proposed disclosure ?
- Seven
  - Ten
  - Fifteen
  - Thirty

- ३) माहिती अधिकार अधिनियम २००५ अंतर्गत जीवित वा स्वातंत्र्य संबंधित माहिती ही किती वेळात दिली पाहिजे ?
१) २४ तासात   २) ४८ तासात   ३) ३० दिवसात   ४) ८ दिवसात
- 3) Under Right to Information Act 2005, information related to life or liberty should be given within what time?
1) Within 24 Hours   2) Within 48 Hours   3) Within 30 Days   4) Within 8 Days
- ४) माहिती अधिकार कायदांतर्गत मागीतलेली माहिती जेथे व्यक्तीच्या जीवित अथवा स्वतंत्रशेती संबंधित असेल, ती माहिती विनंती अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर ..... च्या आत देण्यात यावी.
१) ७२ तास   २) ४८ तास   ३) २४ तास   ४) ३६ तास
- 4) Where the information sought under the Right to Information Act is concerned with the life or liberty of a person, the same shall be provided within ..... of the receipt of request.
1) 72 Hours   2) 48 Hours   3) 24 Hours   4) 36 Hours
- ५) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या ..... नुसार जर एखाद्या व्यक्तीच्या आयुष्याविषयी आणि स्वातंत्र्याशी संबंधित असलेली माहिती मागितली गेली असेल तर ती विनंती अर्ज मिळाल्या पासून ..... तासांच्या आता प्रदान केली जाईल.
१) ५ (१), ७२   २) ६ (१), ६०   ३) ७ (१), ४८   ४) ८ (१), ८४
- 5) As per section ..... of the Right to Information Act, 2005 if information sought which is concern with life and liberty of any person, the same shall be provided within ..... hours of the receipt of such request.
1) 5(1), 72   2) 6(1), 60   3) 7(1), 48   4) 8(1), 84
- ६) केंद्रीय जन माहिती अधिकाऱ्याकडून किंवा यशस्थिती, राज्य जन माहिती अधिकाऱ्याकडून कोणत्याही माहितीच्या किंवा अभिलेखाच्या किंवा त्याच्या भागाच्या संबंधात पोटकलम (१) अन्वये त्रयस्थ पक्षावर नोटीस बजावण्यात आली असेल अशा बाबतीत, अशी नोटीस मिळाल्याच्या दिनांका पासून ..... दिवसांच्या आत प्रस्तावित माहिती प्रकट करण्याविषयी निवेदन करण्याची त्रयस्थ पक्षास संधी देण्यास येईल.
अ) ५ दिवसात   ब) १५ दिवसात   क) ८ दिवसात   ड) १० दिवसात
- पर्यायी उत्तरे :**
१) पर्याय अ योग्य आहे   २) पर्याय ब योग्य आहे   ३) पर्याय क योग्य आहे   ४) पर्याय ड योग्य आहे
- 6) In case a notice has been issued to a third party under sub-section (1) in relation to any information or record or part thereof by the Central Public Information Officer or, succeeding State, the State Public Information Officer, from the date of receipt of such notice .... within days to give the third party an opportunity to make representations regarding the proposed disclosure of information.
a) In 5 days   b) In 15 days   c) In 8 days   d) In 10 days
- Answer Options :**
1) Option A is correct   2) Option B is correct
3) Option C is correct   4) Option D is correct
- ७) प्रथम अपिलावरील निर्णय प्राप्त झाल्यानंतर किती दिवसात दुसरे अपील दाखल करता येईल ?
१) ९० दिवस   २) ६० दिवस   ३) ४५ दिवस   ४) ३० दिवस
- 7) Within how many days after receiving decision on the first appeal, a second appeal can be filed ?
1) 90 days   2) 60 days   3) 45 days   4) 30 days

- ८) RTI कायदा, २००५ च्या कलम ५ अंतर्गत केंद्र आणि राज्य प्राधिकरणांच्या सार्वजनिक माहिती अधिकाऱ्यांना नियुक्त करण्यासाठी किती कालावधी देण्यात आला आहे?
- १) १०० दिवस   २) १२० दिवस   ३) १५० दिवस   ४) १८० दिवस
- ८) What is the time period provided under Section 5 of the RTI Act, 2005 to designate Public Information Officers of Central and State authorities?
- 1) 100 days   2) 120 days   3) 150 days   4) 180 days

९) खालीलपैकी बरोबर असणारे वाक्य ओळखा :

अ) माहिती मिळविण्याची विनंती करणाऱ्या अर्जदाराने लेखी विनंती करणे गरजेचे आहे.

ब) जन माहिती अधिकारी यांनी व्यक्तीच्या जीवित अथवा स्वातंत्र्यासंबंधीची माहिती ३० दिवसांच्या आत द्यावी.

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त अ खरे आहे   २) फक्त ब खरे आहे   ३) अ व ब दोन्ही खरे आहे   ४) अ व ब दोन्ही खोटे आहे

९) Identify the correct statements among the following :

a) Applicant has to give the request for information in writing.

b) Public Information Officer shall give the information concerning life and liberty of a person within 30 days.

Answer Options :

1) Only a is true

2) Only b is true

3) Both a and b are true

4) Both a and b are false

१०) खालीलपैकी कोणते/ती विधान/ने हे माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ अंतर्गत माहिती मागण्याच्या अर्जाबद्दल खरे आहे/त ?

a) अर्ज हा लिखित स्वरूपात किंवा इलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून असावा.

b) अर्जासोबत ठरवून दिलेली फी असावी/दारिद्र्य रेषेखालील अर्जदारास, फी, शुल्क नाही.

c) अर्जात माहिती मागण्याची कारणे दिलेली असावी.

d) अर्जात अर्जदाराची संपर्क साधण्यापुरती वैयक्तिक माहिती दिलेली असावी.

पर्यायी उत्तरे :

१) (b) फक्त

२) (c), (d) फक्त

३) (a), (b), (d) फक्त

४) (a), (b), (c) आणि (d)

10) Which of the following statement/s is/are true regarding application seeking information under Right to Information Act, 2005 ?

a) Application should be in writing or through electronic means,

b) Application should be accompanied by prescribed fees/no fee and cost for applicant below poverty line.

c) Application should mention reason for requesting the information.

d) Application should mention personal details of applicant necessary for contacting him.

Answer options :

1) (b) only

2) (c), (d) only

3) (a), (b), (d) only

4) (a), (b), (c) and (d)

११) माहिती अधिकार कायदा २००५ अन्वये, जनमाहिती अधिकाऱ्यावर लावण्यात येणाऱ्या दंडाच्या रकमेबाबत काय तरतूद आहे ?

१) दंडाची एकूण रक्कम रु.२५,०००/- पेक्षा अधिक असू नये.

२) दंडाची एकूण रक्कम रु.५०,०००/- पेक्षा अधिक असू नये.

३) दंडाची एकूण रक्कम जनमाहिती अधिकार यांच्या वेतनापेक्षा अधिक असू नये.

४) वरीलपैकी कोणतेही नाही

- 11) What is the provision relating to maximum penalty under the RTI Act 2005, to the (PIO) Public Information Officer ?
- 1) The Total Amount of Penalty shall not exceed Rs.25,000/-
  - 2) The Total Amount of Penalty shall not exceed Rs.50,000/-
  - 3) Total Amount of Penalty shall not exceed salary of the PIO.
  - 4) None of the above

- १२) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ कलम २६(३) नुसार समुचित शासन, आवश्यक असल्यास, पोटकलम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेली मार्गदर्शक तत्त्वे नियमित कालांतराने अद्ययावत करून प्रसिद्ध करील आणि विशेषतः व पोटकलम (२) च्या सर्वसाधारणतेला बाधा न येऊ देता या मार्गदर्शक तत्त्वांमध्ये पुढील गोष्टींचा समावेश असेल :
- a) या अधिनियमाद्वारे प्रदान केलेल्या अधिकारांच्या किंवा लादलेल्या कर्तव्यांच्या बाबतीतील कृती किंवा कृती करण्यात केलेली कसूर या संबंधातील कायद्यातील उपाययोजना, तसेच आयोगाकडे अपील दाखल करण्याची पद्धती.
  - b) या अधिनियमाची उद्दिष्ट्ये.
  - c) माहिती मिळवण्यासाठी केलेल्या विनंतीच्या संबंधात द्यावयाच्या फी बाबतची नोटीस.
  - d) या अधिनियमानुसार माहिती मिळविण्यासंबंधात करण्यात आलेले कोणतेही अतिरिक्त विनियम.

अचूक पर्याय निवडा.

- १) पर्याय (a), (b) आणि (c) योग्य आहेत
  - २) पर्याय (b), (c) आणि (d) योग्य आहेत.
  - ३) वरील सर्व पर्याय योग्य आहेत
  - ४) फक्त पर्याय (a) आणि (c) योग्य आहेत.
- 12) As per section 26(3) of Right to Information Act, 2005 the appropriate Govt. shall if necessary, update and publish the guidelines referred to in sub-sec (2) at regular intervals which shall, in particular and without prejudice to the generality of sub-sec (2) include :
- a) All remedies in law available regarding an act or failure to act in respect of a right or duty conferred or imposed by this act including the manner of filing an appeal to the Commission.
  - b) The objects of this act.
  - c) The notices regarding fees to be paid in relation to requests for access to an information.
  - d) Any additional regulations.
- Choose the correct options :**
- 1) Option (a), (b) and (c) are correct
  - 2) Option (b), (c) and (d) are correct
  - 3) All options are correct
  - 4) Only option (a) and (c) are correct

- १३) जेव्हा राज्य जन माहिती अधिकारी विनंतीचा अर्ज फेटाळतात तेव्हा माहिती मिळण्याची विनंती करणाऱ्या व्यक्तीस खालीलपैकी ..... कळविणे कायद्याने बंधनकारक आहे.
- अ) अपील प्राधिकरणाचा तपशील
  - ब) असा विनंतीचा अर्ज फेटाळण्याची कारणे.
  - क) ज्या कालावधीत असा विनंती अर्ज फेटाळल्याच्या विरोधात अपील करता येईल तो कालावधी.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त 'अ' व 'क'
  - २) फक्त 'ब' व 'अ'
  - ३) फक्त 'क'
  - ४) वरील सर्व
- 13) When the State Public Information Officer rejects the request application, it is mandatory by law to inform the person requesting the information of the following .....
- a) Details of Appellate Authority
  - b) Grounds for rejection of such application.
  - c) Period within which appeal against rejection of such application may be filed.

Answer Options :

- 1) Only A and C
- 2) Only B and A
- 3) Only C
- 4) All of the above

- १४) माहिती अधिकार विनंतीचा अर्ज फेटाळण्यात आला असेल त्याबाबतीत केंद्रीय किंवा राज्य जनमाहिती अधिकारी, माहिती मिळण्याची विनंती करणाऱ्या व्यक्तीस ..... कळवील.
- अ) असा विनंतीचा अर्ज फेटाळण्याची कारणे.
ब) अपील प्राधिकरणाचा तपशील
क) माहितीचा अधिकार नियमाची प्रत
ड) ज्या कालावधीत असा विनंतीचा अर्ज फेटाळल्याच्या विरोधात अपील करता येईल. तो कालावधी.
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहेत ?

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ   २) फक्त ड   ३) फक्त अ, ब आणि ड   ४) फक्त अ, ब आणि क

- 14) Where a request has been rejected for information, the Central or State Public Information Officer as the case may be, shall communicate to the person making the request .....
- a) the reason for such rejection.
b) the particulars of the appellate authority
c) copy of Right to Information Rules
d) the period within which an appeal against such rejection may be preferred
Which of the statement/s given above is/are correct ?

Answer Options :

- 1) Only a   2) Only d   3) Only a, b and d   4) Only a, b and c

(५) माहिती अधिकार कायद्यातील त्रुटी व दुरुस्त्या, अपील

- १) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ चा कलम ९(१) अंतर्गत अपवादात्मक प्रकारची प्रथम अपील प्राधिकारी जास्तीत जास्त ..... दिवसांच्या आत प्रथम अपील दाखल करून देऊ शकतो.
- १) ६० दिवस   २) ४५ दिवस
३) ९० दिवस   ४) अशी कोणतीही तरतूद या कलमात नाही
- 1) Under Section 9(1) of the Maharashtra Right to Public Service Act, 2015 in exceptional cases first appeal can be admitted within maximum days by the first appellate authority.
- 1) 60 days   2) 45 days
3) 90 days   4) No such provision is there in the Act
- २) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम १९ अंतर्गत द्वितीय अपीलला प्राधान्य देण्यासाठी किती कालावधी देण्यात आला आहे ?
- १) ३० दिवस   २) ४५ दिवस   ३) ६० दिवस   ४) ९० दिवस
- 2) What is the time period provided under Section 19 of the Right to Information Act, 2005 to prefer second appeal?
- 1) 30 days   2) 45 days   3) 60 days   4) 90 days
- ३) माहितीचा अधिकार कायदा, २००५ चे कोणते कलम अपीलसाठी द्वि-स्तरीय यंत्रणा प्रदान करते ?
- १) कलम १५   २) कलम १७   ३) कलम २३   ४) कलम १९
- 3) Which section of the Right to Information Act, 2005, provides a two-tier mechanism for appeal?
- 1) Section 15   2) Section 17   3) Section 23   4) Section 19

- ७) माहितीचा अधिकार कायदा, २००५ खालील गोष्टींसाठी तरतूद करत नाही :
- १) सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांद्वारे नागरिकांपर्यंत सर्व प्रकारच्या माहितीचा प्रसार
  - २) सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या कामकाजात पारदर्शकता आणि जबाबदारी
  - ३) अपीलीय प्राधिकारी म्हणून केंद्रीय, राज्य आणि जिल्हास्तरीय माहिती आयोगाची स्थापना
  - ४) भारतातील RTI कायद्याचे चॅनेलीकरण, नियमन आणि देखरेख करण्यासाठी NITI आयोगाची नियुक्ती
- 7) The Right to Information Act, 2005 does NOT make provision for :
- 1) dissemination of all types of information by all public authorities to citizens
  - 2) transparency and accountability in operations of public authorities
  - 3) establishment of Central, State and District Level information commissions as an appellate authority
  - 4) appointment of NITI Aayog for channelising, regulating and maintaining the RTI Act in India
- ८) खालीलपैकी कोणती माहिती, माहिती अधिकार कायदा, २००५ मधून सूट देण्यात आली आहे?
- १) आमदारांचे वेतन
  - २) बौद्धिक संपदा हक्क
  - ३) राष्ट्रपतींचे वेतन
  - ४) सरकारी कर्मचाऱ्याची उपस्थिती
- 8) Which of the following information is exempted from Right to Information Act, 2005 ?
- 1) Salaries of MLAs
  - 2) Intellectual property rights
  - 3) Salary of the President
  - 4) Attendance of Government Employee
- ९) माहिती अधिकार कायदा, २००५ च्या कलम ८ अंतर्गत खालीलपैकी कोणती माहिती उघड करण्यापासून सूट नाही?
- १) ज्याचा खुलासा भारताच्या सार्वभौमत्वावर आणि अखंडतेवर प्रतिकूल परिणाम करेल
  - २) मंत्रीपरिषद, सचिव आणि इतर अधिकाऱ्यांच्या चर्चेच्या नोंदीसह कॅबिनेट कागदपत्रे
  - ३) कोणतीही विनंती केल्याच्या तारखेच्या २० वर्षांपूर्वी घडलेल्या, घडलेल्या किंवा घडलेल्या कोणत्याही घटना, घटना किंवा प्रकरणाशी संबंधित माहिती
  - ४) विदेशी सरकारकडून विश्वासात घेतलेली माहिती
- 9) Which of the following information is NOT exempted from disclosure under Section 8 of the Right to Information Act, 2005?
- 1) Disclosure of which would prejudicially affect the sovereignty and integrity of India
  - 2) Cabinet papers including records of deliberations of the Council of Ministers, Secretaries and other officers
  - 3) Information relating to any occurrence, event or matter which has taken place, occurred or happened 20 years before the date on which any request is made
  - 4) Information received in confidence from foreign government
- १०) 'माहितीचा अधिकार अधिनियम'बाबत खालीलपैकी कोणते विधान चुकीचे आहे?
- १) गुप्तहेर आणि संरक्षण संस्था या अधिनियमाच्या कक्षेत येत नाहीत.
  - २) मंत्रिमंडळाच्या बैठकीतील विचारविनिमय या संबंधीची माहिती प्रकट न करण्याची मुभा आहे.
  - ३) गुप्तहेर आणि संरक्षण संस्था यांच्याकडून मानवी अधिकारांचा भंग या संबंधीची माहितीदेखील प्रकट न करण्याची मुभा आहे.
  - ४) वरीलपैकी एकही नाही
- 10) Which one of the following statements about 'Right to Information Act' is incorrect ?
- 1) 'Its purview does not extend to intelligence and security organisations.
  - 2) Information pertaining to cabinet deliberations is exempted from disclosure.
  - 3) Information pertaining to violation of human rights by the intelligence and security organisation is also exempted from disclosure.
  - 4) None of the above

उत्तरे : महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब) / (गट क) २०२३

पेपर क्रमांक - २ : सामान्य क्षमता चाचणी

(६) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५

(१) माहिती अधिकार कायद्याची उत्क्रांती, सुधारणा व इतर बाबी

१-२	२-२	३-१	४-१	५-४	६-२	७-१	८-३	९-३	१०-४
११-३	१२-१	१३-२	१४-१	१५-३					

(२) माहिती अधिकार कायद्यातील महत्वाची कलमे

१-४	२-२	३-१	४-४	५-३	६-४	७-३	८-४	९-१	१०-१
११-१	१२-१	१३-१	१४-१	१५-२	१६-३	१७-१	१८-३		

माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ मध्ये अंतर्भूत अनुसूची

१-४	२-२	३-२	४-२	५-३	६-३	७-१	८-२	९-३	१०-३
११-२									

(३) माहिती अधिकार कायद्याशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी

१-१	२-४	३-४	४-१	५-४					
-----	-----	-----	-----	-----	--	--	--	--	--

केंद्रीय माहिती आयोग आणि आयुक्त

१-४	२-४	३-४	४-१	५-४	६-२	७-१	८-३	९-१	१०-२
११-३									

राज्य माहिती आयोग आणि आयुक्त

१-२	२-२	३-३	४-३	५-४					
-----	-----	-----	-----	-----	--	--	--	--	--

(४) माहिती अधिकार कायदानुसारची कार्यवाही व शिक्षेची तरतूद

१-४   २-२   ३-२   ४-२   ५-३   ६-४   ७-१   ८-१   ९-१   १०-३
११-१   १२-३   १३-४   १४-३

(५) माहिती अधिकार कायद्यातील त्रुटी व दुरुस्त्या, अपील

१-३   २-४   ३-४   ४-३   ५-३   ६-४   ७-४   ८-२   ९-३   १०-३

